CLASICII LITERATURII UNIVERSALE

LOPE DE VEGA

COMEDII

Bucureşti — 1962

EDITURA

PENTRU LITERATURA UNIVERSALA

PENTRU ALŢII PROASTĂ, PENTRU EA DEŞTEAPTĂ
(LA BOBA PARA LOS OTROS Y DISCRETA PARA SI)

COMEDIE ÎN TREI ACTE

Traducere de
MIHU DRAGOMIR

PERSOANELE

ALEXANDRU, fratele ducelui de Florenţa* , în trecere prin Urbino.
JULIO, tînăr.
CAMILO, tînăr.
FABIO, bufon.
LISENO, slujitorul lui Camilo.
MARCELO, secretarul Dianei.
DIANA, ţărancă.
TEODORA, doamnă.
LAURA, slujitoare.
FENISA, slujitoare.
ALBANO, slujitorul lui Alexandru
RISELO, ţăran.
Servitori.

*) Este vorba de Alexandru de Medici, fiul lui Laurenţiu al II-lea , vezi p. 682, n. 1,

ACTUL ÎNTÎI

O *pajişte. Intră Diana, îmbrăcată ţărăneşte*

SCENA I

DIANA
Zău ? Vrei dragoste cu mine,
Tu, ţărane necioplit ?
Vrei să-mi spui că nici ruşine
Şi nimic nelegiuit
Nu-i în dragoste, și-i bine ?

Nu-s nici eu prea necioplită,
Chiar atuncea cînd vorbesc
Vorbă rea şi-afurisită,
Ştiu că-i lucru omenesc
Dragostea, aşa-i ursită.

Doar născute-s din iubire
Toate cîte-au fost şi sînt;
Ştiu că nimeni pe pămînt,
Cînd iubeşte, n-are-n fire
Josnicie, necioplire.

Azi, de dragoste n-am vreme.
Iederei în pomi suind
Cu-ncîlcitele ei gheme
Braţul vreau să-i tai la vreme,
Şi pămîntul să-l desprind.

Vreau să rup, în pumnu-mi tare
Lanţul ce l-a încleştat,
Lanţul verde de frunzare
Care strîns a-mbrăţişat
Ulmii, via-mbătătoare.

Cînd în slavă zori se-avîntă,
Şi de jind, urît sau dor,
Pasărea în zbor îşi cîntă,
Eu aş vrea să fiu o flintă,
Sau, privind-o, s-o omor.

Şi, ţărane ne învăţat,
De iubire şi de stele
Vii să-mi spui, cu un oftat ?
Mie, care-am sfărîmat
Cuibu-atîtor filomele ?

Fie-oricine, şi de-oriunde,
Despre-amor nu vreau s-ascult !
Chiar de-n vale v-aţi ascunde,
Doar ecoul de-ar răspunde,
Tot n-aş vrea, nu, să v-ascult.

Sau şi voi mai credeţi poate
Că-s născută-aici în sat ?
Inima ce-n piept îmi bate,
Gîndurile mele toate
Spun că nu-i adevărat.

Simt putere-atîta-n mine
Că, dacă-ar putea, uşor
Să se urce-n înălţime
Gîndurile mele-n zbor

Ar întrece orice nor.

Sînt născută-aici, în munte
Dintr-un tată mut şi prost !
Gîndul ce se zbate-n frunte
În zadar în mine-a fost
Răsădit de cer şi munte ?

Clocoteşte-n mine-o mare,
Singură vorbesc şi-ascult,
Şi în orice-mprejurare
Simt că nu-s ca fiecare,
Şi rîvnesc la mult mai mult.

Ieri (deşi mă poate pierde
Îndrăzneala asta-a mea)
Că venea — visam — un vultur
Şi cu laurul cel verde
Tîmplele mi-ncununa.

Şi mă simt aşa pustie
În săracul meu veşmînt,
Că gîndesc că-i nebunie,
Viaţa s-a-nşelat cu mine,
Sau sînt alta decît sînt.

Vînturi, alergaţi mai tare,
Nu-ngînaţi, cu un suspin,
Iarba moale din ponoare ;
Staţi şi voi din rîs puţin,
Nu mai murmuraţi, izvoare !

Dacă gîndul meu fierbinte,
Se ogoare-n reci sudori,
Fiţi atunci cu luare-aminte ;
Căci în lumea noastră-s flori
Cei ce par scrîntiţi la minte.

Şi de-n voia-atotputinţii
Ar veni, aşa, un gînd
Chip de om să-i deie mintii,
În oglindă-atunci privind
Zău, nebuni ar fi cuminţii!
Intră Fabio.

SCENA A II-A

Diana, Fabio.

FABIO
(aparte)
După chip şi-nfăţişare,
Cum mi-a spus un om din sat,
Ea e, după cit se paie,
Nu cred să mă fi-nşelat.

DIANA
Dumneata ce cauţi, oare ?

FABIO
Caut fata ce se cheamă
Ca Diana[1] cea vestită,
Fiindcă inimi, fără teamă,
De cînd noaptea se destramă
Ea vînează iscusită.
Dumneata eşti ?

DIANA
Da, eu chiar.

FABIO
Sigur ?

DIANA
Sigur.

FABIO
Vin o-aproape,
Mîna dă-mi-o.

DIANA
Braţul doar.

FABIO
În statură, vorbă, pleoape,
Pe stăpînu-mi îl văd iar...

DIANA
Linişteşte-te.

---

[1] *Diana* : în mitologia romană, zeiţa vînătorii.

FABIO
Mi-e gîndul
Răvăşit, cînd te privesc.

DIANA
Şi ce vrei ?

FABIO
S-asculti cuvîntul
Care vreau să ti-l rostesc.
Totul am să-ţi spun, de-a rîndul.
Prea-mărită fii, Diana,
Pîn-acuma doar pădurea
Te-a slăvit, erai ascunsă
Cum e auru-n străfunduri.
Ştii că ducele de-Urbino[2] ,
Ce-i stăpîn pe-aceste-ntinderi;
Neavînd urmaşi la scaun,
De la fratele-i iubit,
Cezar, şi-a adus nepoata,
Pe Teodora ce-nţeleaptă
E pe cît e de frumoasă.
(Fii, te rog, cu luare-aminte,
Căci nepricepînd acuma
Nu pricepi nici ce urmează !)
În Urbino, toată lumea
A crezut ca Teodora
Ducelui va fi urmaşă ;
Altfel, n-o ţinea aproape.
Şi-astfel stăpînea
Teodora Peste tot ţinutu-acesta ;
Ducelui i-era oglindă :
El privea la ea într-una.
Lîngă ea, toţi peţitorii,
Principi de Milan[3] , de Parma[4]

Şi Plasencia, Ferrara,

Mantua, şi printre dînşii
Cu puteri mai mici şi, totuşi,
Cu nădejdi mai mari

[2] *Urbino* : vechi ducat italian.

[3] *Milan :* e vorba de ducatul Milanului, vechi stat italian, care a fost pe rînd republică şi ducat. În 1535, anexat de Carol-Quintul, a intrat în stăpinire spaniolă, rămînînd dependent de Spania pînă în 1713.

[4] *Parma :* ducatul de Parma şi Piasencia, vechi stat al Italiei de Nord, a cărui capitală era la Parma Nu trebuie confundat cu orăşelul spaniol Plasencia.

(Într-una îi aflai în preajma ei)
Cei doi cavaleri de-Urbino,
Julio şi cu Camilo,
Parcă-ncurajaţi de dînsa ;
Julio — mai,mult o leacă,
Fie că-i vorbea mai dulce,
Sau se potriveau mai bine.
Între-aceştea toate, iată,
Ducelui, cînd împlinise
Ani cincizeci, ursita-i rupe
Firul prea subţire-al vieţii.
Vălul ce-l destramă moartea,
Tot ce schimbă sau răstoarnă
Într-un stat, sau într-o casă,
Numai faptele ne-arată :
Astfel se-ntîmplă şi-acuma ;
Testamentul ce-l găsiră
Scris de ducele Octavio
Spune că în satu-acesta
Are-o fiică naturală
Ce-i va fi moştenitoare.
Cînd citit-a testamentul,
A rămas Teodora stană ;
Julio-şi pierdu şi graiul,
Iar Camilo-a prins nădejde
Nefiindu-i drag Teodorei,
Că va fi stăpîn pe-Urbino
Dacă vine-o altă fată.
Căci — cu toate că dovada
Nu era prea grăitoare —
Se părea că ea pe Julio
Îl iubeşte mai degrabă.
Astfel, splendidă Diana,
Toată Curtea se frămîntă
Împărţită-n două taberi :
Cearta este-atît de-aprinsă
Că părea că numai arma,
Forţa, va numi dreptatea.
Dar, venind în miezul certei
Tîmpla albă-a nobilimii,
S-a mai potolit Teodora,
Furia i-au mai înfrînt-o.
Şi au hotărît de-ndată
Să îşi caute stăpîna,
Dîndu-i grijă lui Camilo
Care se şi vede duce,

În Urbino, lîngă tine.
Şi sperînd că mîine, poate
Alte-ncurcături s-or naşte,
Julio ar vrea s-o ştie
Pe Teodora şi mai mîndră,
Deşi tu vei fi la Curte.
Eu, crescut pe lîngă duce,
Fără nume sau avere,
Doar cu soarta mea sărmană
M-am slujit cît m-a dus mintea,
De-e stăpînilor plăcere ;
Deşi nu-s lipsit, Diana,
De virtuţi şi-nvăţătură.
Şi, cinstind domnescu-ţi sînge
Moştenit de la Octavio,
Am venit nu pentru-a-ţi cere
Vreo favoare, pentru vestea
Că domni-vei în Urbino,
Veste ce ţi-am dat-o-ntîiul
Cînd erai încă ecoul
Ăstor munţi bătrîni, şi codri,
Ci aş vrea să-ţi dai doar seama
Ce primejdii te aşteaptă
Fără nici o apărare
Între-atîţi duşmani la Curte.
Spun că n-are drept Camilo
Să rîvnească înspre tine,
Cînd atîţia prinţi de seamă
Azi se uită spre Urbino.
Cine se-ndoieşte, oare,
Că Teodora, ca şi Julio,
Nu vor încerca, din ură,
Să te-nlăture prin moarte ?
Tu priveşte-n faţă totul
Şi, dacă va fi nevoie,
Hotărăşte cum te aperi.
Rog iertare-acum, Diana,
Că ţi-am spus acestea toate,
Însă cred că firea-ţi bună
Va înfrînge-mpotrivirea.
Iată, se aude-un tropot,
Glasuri sună,-mi dau de veste,
Vin trimişii de la Curte.
Nu mai pot să stau cu tine,
Vreau să nu mă vadă nimeni,

Pentru ca să-ţi stau alături,
Mîine, fără să mă ştie.
Ceru-l rog să te ajute,
Să lovească trădătorii,
Să-ţi ajute în dreptate,

Să-ţi aducă fericirea,
Şi să-ţi apere-inocenţa.
Fabio iese. Intră Camilo cu o suită, ţăranul Riselo şi Liseno, slujita.

SCENA A III-A
Diana, Camilo, Riselo, Liseno, suita.
RISELO
Iat-o pe fata cea mult-căutată,
Satul întreg o cunoaşte.
Fetei, ţăranul Alcino i-e tată,
Iat-o-n pădure cum vitele-şi paşte

DIANA
(aparte)
Minte, acuma te rog mă ajută !
Proastă să par, şi-n creştet bătută ;
Asta mi-e calea spre ţinta măreaţă...

LISENO
Dragi cavaleri, privind-o la faţă
Poţi să nu-ţi spui
Cît noroc se ascunde-ntr-o moarte ?

RISELO
Nici nu visează, desigur, ce parte
Viaţa i-aşterne de-acum înainte !

DIANA
(aparte)
Ăsta-i Camilo. Cu luare aminte
Vorba şi-adună, priveşte spre mine,
Parcă ar merge, dar spada îl ţine.

CAMILO
Azi spre tăcere nimic nu mă-ndeamnă

Grăbit să vă aflu, şi-aflîndu-vă, doamnă,
Plecat vă aduc, deci, salutul, ducesă !
O, nu vă speriaţi de noutate.

DIANA
Ei na, ce se-ntîmplă, jucaţi ca-ntr-o piesă,
De mine vreţi joc a vă bate ?
„Ducesă" mi-ai spus şi nu căpăţînă?
Un chef de vînat cumva de vă mină,
Mai ştii, nu mă credeţi o sălbătăciune ?

CAMILO
(aparte)
Credeam că doar figura îi e necioplită
Dar poate-a moştenit virtuţi străbune
Şi-o inimă, măcar, deosebită.

LISENO
Dar dacă-s pe-aicea şi alte Diane ?

CAMILO
Ea e Diana, ciobane ?

RISELO
Alta, Diana la fel să îi spuie,
În satul nostru nici n-a fost, nici nu e
Şi-i singura fată ce-o are Alcino.

CAMILO
Şi-asta să fie ducesă-n Urbino ?

RISELO
Dar ce-i, cavaleri, nu vă place ?

CAMILO
Să-mi placă ? Ei, drace !

RISELO
Doamne, dar ce nu vă place la ea?

CAMILO
Gura rînjită, şi mîna ei grea,
Şi-apoi mişcările ei cam năuce,
Nu-s moştenite de fel de la duce.

RISELO
La vorbă, e mult mai isteaţă,
Decît o socoti,
Că-ntrece avocaţii-n
Bologna, pe toţi.

CAMILO
Ducele nostru-a murit, doamna mea !

DIANA
Ei, şi ce-mi pasă ? Dar dacă-i aşa
Faceţi-i slujba.
Eu nu ştiu nimic din popie.

CAMILO
Ducele însă vi-i tată...

DIANA
Auzi ce prostie
Mie Alcino mi-e tată !

CAMILO
(aparte)
Acuma
Văd că-n prostie se-ntrece cu gluma,
N-am bănuit-o degeaba !

LISENO
Şi ce-i,
Nu-i de mirare, cu creşterea ei...

CAMILO
Sigur, mai mare minune-ar fi fost
Stînd în pădure, să nu crească prost,
Doar printre fiare-a ştiut să se plimbe.
Însă-n curînd va porni să se schimbe.
Viaţa la Curte-i va da frumuseţe şi graţii.
Mîna cu toţii, prieteni, deci daţi-i!
Doamnă, uitată să fie pădurea.
Mergem acum la Urbino.

DIANA
Aiurea!

CAMILO

Doamnă, ducatul l-aveţi moştenire.
Soarta v-a dat din belşug fericire,
Tronul în cale acuma vă iese.

DIANA
Oare-s născută din neam de ducese ?

CAMILO
Sigur ! A vrut-o norocul...

DIANA
Bine ! O clipă !
Cămaşa să-mi iau,şi cojocul,
Unul pe cinste, cu-albastru-nflorat...

CAMILO
(aparte)
Of, ce trăsnită !

LISENO
Trăsnită, curat !

CAMILO
Doamnă, la Curte găsi-veţi oricînd
Rochii şi haine, şi nu doar un rînd.
Doamnă, trăsura v-aşteaptă, uşoară!
Vrem în Urbino s-ajungem deseară,
Nu vrem să pierdem o clipă măcar.

DIANA
Nu, cavalere ! Eu am un măgar...

RISELO
Bine, dar eşti o ducesă de-Urbino...

DIANA
Dacă îţi place, în locul meu vino...

CAMILO
Mergem, ducesă.
(Aparte.)
Ce dezamăgire !

RISENO
Halal ducesă!...

DIANA
Spune-i, Riselo,
Dacă îl vezi în pădure pe-Alcino,
Cum că eu astăzi mă duc la Urbino :
O zi ducesă vreau să m-arăt,
Însă pe mîine sosesc îndărăt.
Diana, Camilo, Liseno, Riselo, suita ies

SCENA A IV-A
O sală la palat. Intră Teodora şi Julio.
TEODORA
Se zbătea Camilo bine
Fata s-o apuce-n mină.

JULIO
O, Teodora ! Ştie-oricine :
Şiretenia îl mînă.

TEODORA
Ducele-a lăsat, se ştie,
Testament, cu grijă mare,
Ca ţăranca să îi fie
Singura moştenitoare,
Dar mă-ntreb : de ce ascultă
Nobilimea din Senat
Marea, groaznica insultă
Ce se-aruncă pe ducat ?
Legea n-o cunosc
În toate, însă cred că mă-nţelegi :
Cred că-i altfel de dreptate
Pentru prinţi şi pentru regi.
Deşi legea este dată
Tuturor la fel, egală,
Este drept să se abată
Cînd familia-i regală.
Ducele privea cu ură —
Faptul nu îl ştim doar noi
Dragostea fără măsură
Ce ne leagă pe-amîndoi.
Fiindcă ducele de Parma
Nu putea a-i fi urmaş,
Testamentu-i fuse arma

Răzbunării lui de laş.

JULIO
Ne-a lovit ca să ne doară
Şi-n pornirea-i nebunească
Nici n-a fost nebun, ci doară
S-a gîndit să ne-njosească.
Şi, lăsînd deoparte gluma,
Oare, n-am avut dreptate ?
Nu vedem la faţă-acuma
Ce stăpînă-i în cetate ?
Dar, deşi e ocrotită
De Camilo şi Senat,
Vorba ei de necioplită
N-o să-i cruţe neapărat
Viaţa — de ! — ca mîine moare...
Moartea n-o poţi alunga...
Şi din astă întîmplare
(Care stă-n puterea ta)
Dacă iar vin prinţii noştri.
Parma, Mantua, Milan —
Nu vor mai putea să ţească
Împotriva ta vreun plan.
Vreau ducatu-al tău să fie,
Sau, îţi jur, mai bine mor.

TEODORA
Da, eu vreau să-ţi fiu soţie,
Împotriva tuturor.
Intră Fabio.

SCENA A V-A
Aceiaşi, Fabio.
FABIO
Doamnă, iată-acuma vine
Şi ducesa, doamna mea.

TEODORA
Cine e ? Ţăranca ?

FABIO
Da.

Nu vă supăraţi pe mine.

TEODORA
Ce fel e ?

FABIO
E o femeie
Ce-a crescut printre copaci.

JULIO
Pentru Dumnezeu, dar ce e ?
Griji de ce mereu îţi faci ?
Tronul n-o să-l moştenească
Din senin aşa un soi...

FABIO
Pînă să se lămurească,
Sceptrul îl deţineţi voi.
Dar măcar pentru prostime,
Şi Camilo, doamna mea,
Zău, acum primeşte-o bine.
Sceptrul nu ţi-l vor lua.
Teodora, Julio şi Fabio ies.
Intră Camilo, Liseno, suită,
împreună cu Diana, în haine de doamnă.

SCENA A VI-A
Camilo, Liseno, Diana, suita.
CAMILO
V-a plăcut, alteţă, oare,
Prin oraş ?

DIANA
Da, m-a-ncîntat
Doar atît că la intrare
Din senin parcă-a tunat.

CAMILO
Tunurile-au prins să bată,
V-aduceau al lor salut...

DIANA

Dar cu fulgerele-odată
Zău că stele am văzut !
Cînd acasă-n sat la noi
Trage clopotaru-n dungă,
Norii de pe cer i-alungă,
Cîntă broaştele-n zăvoi...

CAMILO
Sigur.
(Aparte.)
Cîtă ignoranţă !
N-am crezut aşa ceva!

DIANA
Casa aia de faianţă,
Ce ascunde oare-n ea ?

CAMILO
E palatul vostru,-alteţă !

DIANA
E al meu ? Ce mai căsoi !
Ar putea în el să-ncapă
Turme de măgari şi oi.

CAMILO
Veţi vedea-ncăperi frumoase
Cu tablouri şi perdele,
Cu tapete de mătase,
Şi cu stofe de-aur, grele,

DIANA
Şi-ăsta ?

CAMILO
Ceas. Arată ora.
Tocmai a bătut de două!

DIANA
Pentru mine şi Teodora !
Bate pentru amîndouă.

CAMILO
Bun răspuns !

LISENO
Şi nimerit!

DIANA
Cine-i colo, lîngă vază,
Stînd în colţ, aşa, smerit ?

CAMILO
Ăsta-i îngerul de pază.

DIANA
Cred c-avem de el nevoie
Dar nu-i o prostie, oare ?
Dacă-l ţii în frig şi ploaie
Cum să-ţi deie apărare ?

CAMILO
N-o-nteleg.

LISENO
Nici eu.
Apare Fabio.

SCENA A VII-A
Aceiaşi, Fabio.
FABIO
Ducesă,
Doamna Teodora vine
Şi-n întîmpinare-ţi iese.

CAMILO
(aparte)
Cînd o văd, turbez de-a bine...

LISENO
Fiindcă-o ştie necioplită,
Teodora se răzbună.
Intră Teodora şi Julio.

SCENA A VIII-A
Aceiaşi, Teodora, Julio.
TEODORA
Doamnă, fiţi binevenită
În cetatea-vă străbună.

DIANA
Doamnă, tocmai le spuneam
Că pe-asinul meu călare,
Mult mai bine eu veneam,
Şi-ajungeam la prînzul mare.
Dar pe căi de care pline,
Colbuite şi umblate,
M-au tîrît ca vai de mine
Într-o casă-n patru roate.
Daţi-mi mâna cea subţire
S-o sărut întîia oară.

TEODORA
Asta ce-i ?

CAMILO
Este vorbire înflorită, de la ţară.
Nimeni cred că nu se naşte
Învăţat pe-acest pămînt.

TEODORA
(către Julio)
Tu ce spui ?

JULIO
Că se cunoaşte :
Suflet, trup, tot una sînt.
Nu-ţi mai face griji o sută,
Totu-i simplu, n-ai văzut ?
Şi în lupta începută
Ea prin sine a pierdut.
Tot ce-i drept, o să rămînă!
Fiindcă nu e drept să fie
În Urbino o stăpînă
Neînstare de domnie.

TEODORA
Deznădejdii i-am pus capăt.

DIANA
Mîndră sînteţi, doamna mea!
Dar spuneţi-mi, am să capăt
Şi eu rochii tot aşa ?

TEODORA
Doamnele vă vor răspunde
Aducîndu-vă de-ndată
Rochii şi găteli.

DIANA
De unde ?

TEODORA
(aparte)
Ce prostie gogonată !
(Tare.)
Vreţi să vă vedeţi palatul,
Colindînd prin săli cu mine ?
(Aparte.)
Într-un han murdar, sau altul,
S-ar simţi cu mult mai bine !

JULIO
(aparte)
Sau un grajd !

CAMILO
(aparte)
Am fost tîmpit

FABIO
(aparte)
Eu am fost nebun şi piază !
(Tare.)
lată, fetele-au venit!
Intra Laura şi Fenisa, slujitoare.

SCENA A IX-A
Aceiaşi, Laura, Fenisa.
TEODORA
Laura, tu ondulează
Buclele alteţei-sale

Iar, Fenisa, tu, apoi
De la creştet pînă-n poale
Rochia-n aur s-o înmoi.

LAURA
Doamnă, treaba ni-i frumoasă,
Ştim ce-avem noi de făcut.

DIANA
Cînd am să mai ies, acasă,
Cu gînsacii la păscut,
Ce-am să mă încurc în moaţe !

TEODORA
(aparte)
Ce ducesă ne-ai adus !

CAMILO
(aparte)
Dracu de-ar mai lua-o-n braţe !
Altceva nici n-am de spus !

TEODORA
Voi rămîneţi.
(Aparte.)
Vino-ncoace, Julio, nu fi ursuz !
Rîsu-a prins în ochi să-mi joace,
Nici nu ştii cît mă amuz !
Teodora şi Julio ies.

SCENA A X-A
Diana, Camilo, Liseno, Fabio,
Laura, Fenisa, suita.
CAMILO
Doamnă, astăzi în palat
Timp aveţi pentru odihnă.
Despre trebile de stat
Vom vorbi apoi în tihnă
Cît voieşte-alteţa-ta.

DIANA
Nu mă-ntorc în sat la mine ?

CAMILO
Nu, pînă nu vom vedea
Totul hotărît cu bine.
Camilo, Liseno şi suita ies.

SCENA A XI-A
Diana, Fabio, Laura, Fenisa.
DIANA
Domnule, o clipă!

FABIO
Eu ?

DIANA
Vreau să mai schimbăm o vorbă.
Doamne slujnice, vă rog
Pregătiţi acum odaia.
Asta e porunca mea.

LAURA.
Noua voastră-nfăţişare,
Căpătată la palat,
Noi minuni va face-alteţă !
Slujitoarele ies.

SCENA A XII-A
Diana, Fabio.
DIANA
Cine eşti tu, om-cometă
Care-n scurte fulgerări,
Ai tăiat căi de lumină
Răsărit legînd de-apus ?
Tu, în cartea vieţii mele
Ai stîrnit, ca în icoane,
O imagine ce-n faţă
Mi-a crescut ca-n zeci de ani.
Cine eşti tu ce trezit-ai
Către năzuinţi înalte

Gândurile-mi adormite
Printre codrii cei stîncoşi ?
Cine te-a-ndemnat la sfatul
Ce mi-a folosit acuma
Ca să-i pot juca Teodorei
Jocul care-o va-nşela ?
Mintea mea, fără de tine,
Cît de limpede-ar fi fost,
Ar fi aţîţat vrăjmaşii,
Ura lor ar fi crescut-o.
De vorbeam cu mintea-ntreagă,
Viaţa mea, şi ţara-aceasta,
Ar fi fost o jucărie
În puterea lor unită.
Prefăcuta neştiinţă
Trebuie s-o joc întreagă
Viaţa să-mi feresc, şi ţara ;
Mai tîrziu vorbi-voi altfel,
Limpede, ca ei să vadă
Cum dintr-un ogor cu pietre
Răsărit-a-nţelepciunea.
Dar nu-i minte omenească
Singură să facă totul.
Tu, cu paşii tăi cei sprinteni,
Sol cinstit al vieţii mele,
Şi imbold al Celui Mare
Pentru mine, în primejdii,
Sfetnic îmi vei fi de-acuma.
Eu n-am altă-ajutorare,
Şi mă-ncred de-acum în tine
Căci prea-bine am văzut
Cît de-aproape-mi stai de veghe.
Cine eşti, nu-ntreb acuma
Căci mi-ai spus povestea vieţii,
Fabio, mai înainte.
Şi gîndind că duioşia
Şi-a găsit în piept la tine
Adăpost atît de nobil,
Tu vei fi busola care
Nava mea o va conduce.

FABIO
Doamnă, marea furtunoasă
Unde, cu o luntre-ngustă
Ai intrat să-ţi cerci norocul,

Marea asta furioasă
Bîntuită-adînc de patimi,
Bolta cerului atinge.
De-un cîrmaci aveţi nevoie
(Eu vorbesc cinstit, pe faţă,)
Un viteaz, trecut prin multe,
Ca să nu se-nece luntrea.
Dacă vă-ncredeţi în mine
Veţi scăpa, de nu, zadarnic
Veţi cerca prin fapte bune
Să răpuneţi toţi vrăjmaşii.

DIANA
Fabio, te vreau alături,
Şi cînd spun aceste vorbe,
Fii încredinţat că-ntr-una
Te voi asculta. Şi-acuma
Să vedem. Ce trebi ne-aşteaptă.

FABIO
Doamnă, au mai fost femei
Ce-au condus chiar şi imperii,
Dar cu zbateri uriaşe,
Sau sfîrşind prea rău, sau poate
Cu mijloace sîngeroase
Ce nu pot fi nouă pildă.
Dacă nu găsim de-ndată
Un bărbat isteţ, şi care
Într-ascuns să vă ajute,
Nu veţi fi Semiramida,
Nici slăvită Cleopatra[5] .

DIANA
Cred că nu e bun Camilo.

FABIO
Nu-i Camilo cavalerul
Pentru gîndurile mele.

DIANA
Care gînduri ?

FABIO
Vreau bărbatul

---

[5] *Cleopatra ;* vezi comedia *Vitejiile Belisei,* p. 511, n. 2

Căreia să-i fiţi soţie,
Întrecînd chiar pe-Alexandru[6]

DIANA
Bine, hai să ne-nţelegem :
Fabio, tu cauţi omul,
Şi pe-ascuns l-aduci la Curte;
Dacă-mi place-nfăţişarea,
Cît îţi place vitejia,
Vom porni tustrei la treabă
Să-i învingem pe vrăjmaşi.
Dar, ia seama, că rămînem
Înţeleşi în felu-acesta :
Soţ de-l iau pe toată viaţa,
Între noi va fi-mpărţit :
Tu să ai din el viteazul,
Iară eu să am bărbatul.

FABIO
Ai şi gust, şi-nţelepciune:
Nu ca unele femei
Care, cînd vesteşte tatăl
Că le-ar fi găsit un soţ,
Cu nespusă uşurinţă,
Parc-ar fi doar pentru-o zi,
Nu pentru o viaţă-ntreagă,
Se mărită, făr' să vadă
Dacă-albastru e, sau roşu :
Şi de-aici vine-obiceiul
C-ale soţului mari sarcini,
Grija, greul, le duc alţii.

DIANA
Du-te, căci ne văd curtenii.
Cerul să-ţi îndrepte paşii.

FABIO
În curînd îţi voi aduce
Un bărbat.

DIANA
Nu-mi spui pe cine ?
Diana şi Fabio vorbesc din pragul uşilor, pregătindu-se să plece.

---

[6] *Alexandru :* vezi comedia *Fata cu ulciorul,* p. 492, n. 1.

FABIO
Nu ştiu încă. Stai şi-aşteaptă,
Chiar acum mă duc să-l fabric.

DIANA
Dar viteaz !

FABIO
Ca un Orlando[7]

DIANA
Nobil vreau.

FABIO
Va fi un rege.

DIANA
Generos.

FABIO
Un Alexandru.

DIANA
Şi vestit.

FABIO
Achile, Cezar[8]

DIANA
Înţelept.

FABIO
Dar şi puternic.

DIANA
Tînăr ?

FABIO
Asta mai ales.

DIANA
Te aştept.

---

[7] *Orlando :* vezi comedia *Vitejiile Belisei,* p. 512. n. 1

[8] *Cezar :* vezi comedia *Moituiile Belisei,* p. 228, n. 1.

FABIO
Mă duc îndată
Şi-am să-ţi caut bine soţul,
Ca şi cînd din lut l-aş face.
Diana şi Fabio ies.

SCENA A XIII-A
O *cîmpie. Intră Alexandru, Albano şi slujitori.*
ALEXANDRU
Minunată-i vînătoarea!

ALBANO
Bine-ai spus.
Din Florenţa la Urbino, prin păduri,
Făr-oprire rmătoarea ne-a adus.

ALEXANDRU
Spune-i dulce zvon, de vrei, din mii de guri,
Din izvorul ce din peştera de sus
Drumu-adînc îşi taie-n vale, cu securi,
Stînjenelul şi-albul crin ce se îndoaie
Parcă-arată a Dianei baie.
O, cîmpii, de cer trimise nouă-n dar,
Necrezută, unică răsplată ;
Omului nu hrană îi aduceţi doar
I-alinaţi şi greutatea vieţii, toată ;
Omul trist şi-alungă gîndu-amar
În priveliştea aceasta minunată,
În palatele clădite de diluviu,
Mai măreţe decît gîndul lui Vitruviu[9]
Ici şi-nalţă-o stîncă aspra-i frunte,
Parcă bolta-ntreagă o sfidează, .
Colo piere, retezat, măreţul munte
Şi-n abisuri temeliile-şi aşază.
Unde-i poarta mîndră să înfrunte
Armonia dorică, ce luminează,
Aste stînci regeşti ce-şi pun cununi
Din ghirlănzi de tamarisc şi de aluni ?
Ceru-nsingurat şi-a pus veşmîntul,
Lan suav de flori ; aromitor,

---

[9] *Vitruviu :* arhitect roman din secolul I e.n.

Şi-n lumină îmbătat, pămîntul
Lan de stele-i pur şi lucitor.
Rîul îşi prelinge-n vale cîntul
Ca arcuş unei privighetori,
Trilul ei în plînset se adapă,
Se-oglindeşte în nisip şi-n apă.

ALBANO
Cred că înălţimea-voastră-ar vrea
Pustnic să rămînă-aici.

ALEXANDRU
Se poate
C-amintindu-mi de Florenţa mea
Să îmi placă în singurătate.

ALBANO
Ştiu...

ALEXANDRU
Şi dacă Neapole-ar putea
S-aibă-asemănare între toate,
Doar Florenţa dac-ar fi în stare.
Dar, iubind, mai stai şi-n depărtare...
Intră Fabio.

SCENA A XIV-A
Aceiaşi, Fabio.
FABIO
(aparte)
Oare chiar m-am rătăcit pe drum ?
Nu către Florenţa merg, o văd prea-bine.

ALBANO
Dinspre-Urbino vine-un om acum.

FABIO
Din păduri spre cîmp coboară-oricine.

ALBANO
Hei, ce cauţi, omule ?

FABIO
Pai, nu ştiu cum
Cred c-am nimerit pe căi străine.

ALEXANDRU
Fabio !

FABIO
Stăpîne, slavă ţie !

ALEXANDRU
Mă încred în vechea prietenie.

FABIO
Bine că greşeala mea e-nspre noroc !

ALEXANDRU
Cînd Florenţa mea ai părăsit
M-ai uitat, ingratule !

FABIO
De loc.
Soarta tristă m-a cam urgisit.
Iar se-aprinse al nădejdii foc
Cînd, stăpîne, m-ai adăpostit.
Fără tine, n-a putut nimic
Mîna grea a fratelui tău mic.
În Urbino, încă temător,
L-am slujit pe duce, răposatul ;
Şi-am crezut că eşti răzbunător,
Cum prea-bine îmi ştiam păcatul.
Un duşman viteaz şi-ncrezător
Spada-şi spală-n sînge.

ALEXANDRU
Vorbă rea cu mine n-ai nici una.
Înţeleptul iartă-ntotdeauna.
Şi-ncotro te duci ?

FABIO
În căutare.
Vreau un soţ, şi pentru-o doamnă-anume
Dar aci-n pădure, pe cărare ;
Văd că vremea doar mi-o pierd, cu glume..

ALEXANDRU
Cunoscută-i ?

FABIO
Doamna poartă-un nume
Princiar.

ALEXANDRU
Şi cum o cheamă, oare ?

FABIO
E o taină.

ALEXANDRU
Taină ?

FABIO
Da, nu poţi s-o ştii.

ALEXANDRU
Caută, atunci, şi nu vorbi.

FABIO
Cred că doamna poate fi soţie
Şi-unui frate-al unui mare duce.

ALEXANDRU
Eu-s acela ! Du-mă...

FABIO
Nu se ştie
Ce noroc de mînă-o să te-apuce !
Poate n-am vorbit aşa-n prostie...
Să ieşim mai bine la răscruce,
Şi să-ţi spun.

ALEXANDRU
Hai, spune vreo minciună.

FABIO
Nu !

ALEXANDRU
Hai, zi-i!

FABIO
Şi iată-ţi soarta bună...
Alexandru, Albano, Fabio şi slujitorii ies.

SCENA A XV-A
Teodora, Julio.
TEODORA
Nici puteam ca să-mi doresc
Altă vrere de ursită !

JULIO
Inima mi-e fericită,
Cîntă, ţi-o mărturisesc.

TEODORA
Iar Camilo-a amuţit,
Cît e de neliniştit.
Dar desigur că îşi spune
Că, o dată cununat,
Nu Diana va conduce,
El va fi stăpîn în stat.
Şi mă tem că ea e gata
Ca să ia orice bărbat.

JULIO
Cam la fel şi mie-mi pare,
Şi, dacă s-ar întîmpla,
Cum e ea, neştiutoare,
Pe-amîndoi ne va costa.
Deci, atenţie ! Şi mare !

TEODORA
Nu-i nimic prea încurcat :
Dacă inima-i pricină,
Tot de-acolo o să vină
Şi răspunsul aşteptat.
Multe prost s-au măritat;
Cum o fi cel ce-o s-o ia ?

JULIO
Eu cred că la fel cu ea.
Dar mai am un gînd, Teodora.

TEODORA

Da?

JULIO
Să-i spui — găseşti tu ora
Lucruri înspăimântătoare
Despre toţi bărbaţii.

TEODORA
Oare ?

JULIO
Cînd Camilo o să-i spuie
Tot amoru-nflăcărat,
Mintea ei — oricîtă nu e —
Să-l respingă, ca bărbat,
Şi-n măreaţa ei prostie
Să nu vrea căsătorie.

TEODORA
Da, ideea-i înţeleaptă,
Dar, de ce nu te gîndeşti,
Firea are-o cale dreaptă,
Slăbiciuni sînt, omeneşti;
Dacă se va-ndrăgosti,
Ce rost are-a-i mai vorbi ?

JULIO
Ce pierzi, oare, încercînd ?

TEODORA
Nu, nimica. O voi face
Deşi dragostea oricînd
Se arată unde-i place.

JULIO
Şi de ce altfel să fie?

TEODORA
Dragostea e-o nebunie,
Te sileşte să iubeşti
Tocmai inima pustie.
Fiara nu ştie poveşti,
Dar iubeşte cit o mie.
Intră Diana, Laura şi Fenisa.

SCENA A XVI-A
Aceiaşi, Diana, Laura, Fenisa.
DIANA
Bine-mi şade ?

TEODORA
Minunat!

DIANA
Vezi ce-mi străluceşte-n păr ?
Laura l-a-nvălurat,
Depănîndu-1, des, cu fierul.
Dar cînd am aflat că fierul
Era-ncins, roşit în flăcări,
Am dat buzna din odaie
Şi-am fugit prin săli, ţipînd.
Ia priviţi cîte nimicuri
Peste piept mi-au presărat!

JULIO
Doamne, ce frumoasă sînteţi,
Ca un înger.

DIANA
Păi, te cred.
Hai, mai spune-mi-o o dată,
Dar, aşa, ca pe la noi.

JULIO
Sînteţi splendidă, alteţă !

DIANA
Vrei să ne căsătorim?

TEODORA
Doamnă, să nu spuneţi asta !
Să vă temeţi de bărbaţi !

DIANA
Şi de ce, mă rog ?

TEODORA

Sînt răi !

DIANA
Eu ziceam că-s buni. Dar tata,
Ducele, n-a fost bărbat ?

TEODORA
Sigur, doamnă.

DIANA
Păi atuncea,
Dacă l-a iubit şi mama,
N-a fost rău de loc, ci bun.
Sînt femei care-şi fac pruncii
Fără de bărbat ?

TEODORA
Nici una !

DIANA
Păi atuncea tot sînt buni
La ceva şi ei pe lume !

TEODORA
Dar femeile de vază
Trebuie să-i ocolească.

DIANA
Şi, de fug, ce mai scofală ?
Nu le-ajung din urmă ei ?

JULIO
(aparte)
(Ce vicleană răutate !)

LAURA
Da, pe culmile prostiei !

DIANA
Hei, Fenisa !

FENISA
Da, stăpînă !

DIANA

Cînd vă tot priviţi oglinda,
Cînd vă înfoiaţi în rochii,
Cînd vă inelaţi tot părul,
Cînd cu mîna faceţi semne,
Cînd vă dezbrăcaţi mantia,
Cînd vă arătaţi pantofii,
Că nu le-ar lipsi desigur
Decît sfori cu clopoţei,
Astea toate sînt făcute
Să v-ascundeţi de bărbaţi ?

LAURA
Nu, stăpînă, noi nu spunem
Că-i dispreţuim ! Atîta
Vrem : să ne căsătorim.

DIANA
Cînd de Sfînt Ion, în noapte,
Aşteptaţi, fără un murmur,
Vorbă s-auziţi pe uliţi,
E pentru bărbaţi, sau sfînt ?

FENISA
Doar pentru bărbaţi, stăpînă.

DIANA
Cînd ieşiţi la preumblare
Fudulindu-vă în fuste,
Şi chemînd să vă-nsoţească
Cîte-un tînăr arătos,
E pentru femei, sau numai
Ca să plăceţi la bărbaţi ?

LAURA
Ca sosită de la ţară
Cred că ştiţi cam multe...

DIANA
Eu
Sînt pentru bărbaţi, desigur.

TEODORA
(aparte, către Julio)
I-a făcut Camilo curte.

JULIO
(la fel, către Teodora)
Doamnă, cred şi eu la fel.

TEODORA
Vine.

JULIO
Vrea să-şi bată joc ;
Printre-atîţia cavaleri,
Vine numai ca s-o vadă...
Intră Camilo, Liseno, Alexandru,
Albano* şi *Fabio.

SCENA A XVII-A
Aceiaşi, Camilo, Liseno, Alexandru,
Albano, Fabio.
ALEXANDRU
Fabio, ne-or recunoaşte ?
Stînd atît amar de vreme
Lîngă frate, Cardinalul,
În cetatea sfîntă-a Romei,
Cred că nu mai ştiu de mine.

FABIO
Trage gluga peste-obraz,
Ca să fim, mai bine, siguri
Că nu te cunoaşte nimeni ;
Ea, Diana, e-o femeie
Simplă, şi cum toţi în preajmă
Sînt atenţi la tot ce face,
Spun ca ea, numai din buze,
Nu respectul cuvenit.

ALEXANDRU
Nu mi-ai arătat-o, încă,
Dar o recunosc, din toate,
După gest şi după umblet.

FABIO
Da, nu-i greu s-o recunoşti.
Cum îţi pare ?

ALEXANDRU
Te împinge
Către dragoste şi milă.

FABIO
Eu mă duc, dacă-mi dai voie,
Şi-am să-i spun că te-am adus.

ALEXANDRU
Fii atent.

FABIO
O, sînt.

ALEXANDRU
Să nu-i Spui nimica despre mine ;
Cînd va trebui, i-om spune.

FABIO
Cum îţi pare, nu-i frumoasă ?

ALEXANDRU
Despre genii şi prieteni,
Şi pictură, şi femei,
Să nu-ţi spui părerea-n pripă.
Un prieten, te înşală.
Geniul e prea nou în toate.
La pictură, ţi se cere
O pricepere anume.
Iar femei, sînt multe care...

FABIO
Înţeleg ce vrei să-mi spui.

ALEXANDRU
Sînt frumoase dar n-au suflet.

FABIO
însă în fiinţa-aceasta
E-armonie. Eu mă duc.

ALEXANDRU
Eu te-aştept, şi-s mulţumit
De-nţelegerea ta, Fabio.

FABIO
Hai, zîmbeşte ; plec acuma :
Fii, te rog, cu luare-aminte...

CAMILO
Eu sînt uluit, Liseno,
Cum se poate frumuseţea
S-aibă-n ea numai prostie...

LISENO
Sînt şi arbori fără fructe
Care cresc înalţi şi zdraveni.

DIANA
Sfetnicu-a venit acuma.
(Aparte.)
Vreau să-i pot vorbi în taină,
Căci îmi spune-acum prin semne
Ce-nţeleg şi fără ele.
Dacă mai rămîn aicea
Printre-atîţia domni de Curte,
N-am să pot să le vorbesc
Ca şi cînd nu i-aş cunoaşte.
Trebui' să-i învăţ pe nume :
Julio, Camil, Liseno,
Laura şi Teodora...
Dumneavoastră ? Eu nu cred
Să vă fi văzut vreodată !

FABIO
Doamnă, sînt un scutier
Al alteţei...

DIANA
Cum te cheamă ?

FABIO
Am un nume care-ncepe
Ca un cînt de orgă : Fabio.

DIANA
Eşti bărbat ?

FABIO

Da, pot să fiu
Dacă vrea alteţa-voastră ;
Căci, la fel cu Cel-de-sus,
Prinţii pot bărbaţi să facă.

DIANA
De bărbaţi, mi-a spus Teodora
Să mă tem, sînt trădători.

FABIO
Eu sînt credincios, alteţă.

DIANA
(aparte, către Fabio)
Ce-i cu omul ?

FABIO
L-am adus.

DIANA
Care-i, dintre ei ?

FABIO
E-acela
Ce, ferindu-se de tine,
Îşi acoperă cu gluga
Ochii, fruntea şi obrazul.
L-ai văzut ?

DIANA
Îl văd acuma.

FABIO
Cum îţi place ?

DIANA
După ce
Voi vorbi cu el, voi spune
Dacă mi-a plăcut, şi cît.

FABIO
El mi-a spus la fel de tine.

DIANA
Cred, atunci, că-i înţelept.

FABIO
Cînd am început să-l caut
Parcă asta ne-a fost vorba :
Tu s-alegi înfăţişarea,
Iar eu, doamnă-nţelepciunea.
Cum îl vezi ?

DIANA
Aşa şi-aşa...
Spune-mi, dar înfăţişarea
Mea i-a fost, oare, pe plac ?

FABIO
Păi... aşa şi-aşa...

DIANA
Prea-bine. Te răzbuni ?
Şi cum îl cheamă ?

FABIO
Nu mi-a spus.

DIANA
Cum ? Te-ai prostit ?
Vrei ca unul fără nume
Soţ să-mi fie pentru-o viaţă ?

FABIO
Numele-l va spune singur.
Sînt cinstit cu amîndoi.

DIANA
Vreau să-l văd mai de aproape.

FABIO
Este-un tînăr foarte chipeş.

DIANA
Teodora !

TEODORA
Scumpă doamnă !

DIANA

Mă cam plictiseşte Curtea !
Cînd eram la mine-acasă
.....[10]
Eu mîncam cînd mi-era foame ;
Trec pe la bucătărie
Să mănînc, ca-n sat la mine.

TEODORA
Doamnă, nu vă obosiţi !
Staţi puţin, alteţa-voastră !

DIANA
Mă opresc puţin, Teodora,
Să privesc la domnii ăştia,
Vreau să-i văd îndeaproape.
Ce primejdii au, ce farmec,
Că le ştiu mereu de frică ?
Diana pleacă uitîndu-se la Alexandru.
Toţi o însoţesc. Rămîn numai Alexandru şi Fabio.

SCENA A XVIII-A
Alexandru, Fabio.
FABIO
Singuri am rămas, stăpîne,
Spune-mi tot ce crezi, acuma,
Fiindcă la-nceput mai lesne
Orice rău se lecuieşte.
Zău, nu te sileşte nimeni.
I-am ascuns, cum ne-a fost vorba,
Numele şi rangul tău,
Şi puteam uşor s-o-nduplec
Doar spunîndu-i : e-Alexandru,
E din neamul de Medici[11]
Frate-al Ducelui cel Mare,
Din Florenţa, şi-nrudit
Chiar cu Franţa, om ce-n lupte...

---

[10] Text lacunar.

[11] *Medici* : veche familie guelfă din Florenţa ; a jucat un rol preponderent în istoria Toscanei din secolul al XV-lea pînă în secolul al XVIII-lea. Ducele cel Mare pomenit aici este Laurentiu al II-lea de Medici (1492—1519). care a primit în 1516 învestitura ducatului de Urbino. Fiul său natural, Alexandru, a fost primul duce al Florenţei, şi fiica lui, Caterina, a devenit soţia lui Henric al II-lea, regele Franţei. Alexandru, eroul piesei lui Lope de Vega, este, aşadar, fratele acestui Alexandru de Medici, ducele Florenţei.

ALEXANDRU
Fabio, de-ajuns. Mai bine
Să vedem cum să m-apropii
De Diana pe ascuns,
Duce să ajung de-Urbino.
Ştii că tronul e rîvnit
De atîţia prinţi din preajmă.

FABIO
Cel care şi-a pus fiinţa,
Pentru tine-n jocu-acesta,
Îţi va arăta şi calea
Ce va duce la izbîndă.
Iară tu, îndrăgostitul.
Eu, jucînd un rol plăcut...

ALEXANDRU
Care?

FABIO
De mijlocitor ;
Pe palatul din Urbino
Noi vom pune în curînd
Şi blazonul de Medicis.

ALEXANDRU
Îţi voi da...

FABIO
Nu-ţi cer nimica
Slujitorul celor drepţi
Are-n slujba lui răsplata.

Sfîrşitul actului întîi.

ACTUL AL DOILEA

În parcul palatului ducal.
Intră Diana cu pălărie şi înfăşurată într-o mantie.
Alexandru, Fabio şi Laura. E noapte.

SCENA I

Diana, Alexandru, Fabio, Laura.

DIANA

E ceasul de plecare ?

ALEXANDRU

Ne spune Fabio că zorii s-au ivit.

FABIO

Grăbeşte-te,
Căci aurora creşte-n zare,
Şi-al soarelui mormînt a şi pălit.

LAURA

Ce tot îndrugi ?
Vorbeşte pe-nţeles.

FABIO

Am spus că zorii nici nu ştii cînd ies.

DIANA

O, Alexandre, este-a treia noapte
De cînd în parc, aici, ne întîlnim,
Doar Fabio şi Laura
Această taină-a noastră o cunosc,
Pînă-n minutul fericitului sfîrşit.

LAURA

Tu, Fabio-nţelegi pe unde pier
În carul lor luceferii din cer ?

FABIO

Ar trebui să sune-n boltă ora
Cînd fiica zilei, Aurora,
Va trage iar cortinele de ceată —
Împrăştiind lumină-n dimineaţă.

LAURA

Vorbeşte pe-nţeles, nu bîiguieli.

FABIO

Nu-i vorba clară ?

LAURA

Nu.

FABIO
Dar?

LAURA
Aiureli!

ALEXANDRU
Eu am ştiut, Diană minunată,
Că-ngrijorarea ta adevărată
Era nu cum arăt, ci-ascunsa-mi minte.
Acuma crezi că spun şi în cuvinte
Ce simt, şi simt ce spun ?
Ca un prieten, sau ca soţ sînt bun ?
Cu orice soartă aş avea, cu tine,
Îmi dau oricînd viaţa, şi mi-e bine.
Şi dacă-atent m-ai cîntărit
Dă-mi numele de soţ,
Sau de iubit.

DIANA
Temîndu-mă la fel, îţi cer la fel.
Tu, prima oară m-ai văzut niţel
(Şi asta-nseamnă mult pentru iubire)
Că sînt stîngace şi puţină-n fire,
Şi amintirea ar putea să ţie
Această neplăcută stîngăcie.

ALEXANDRU
Şi crezi, Diana, că-n aceste nopţi
De cînd, vorbind, ne-apucă dimineaţa,
Înţelepciunea-n care gîndu-ţi porţi
Nu-mi luminează altfel gîndul, viaţa,
Şi n-am văzut că trupul tău gingaş
Ascunde-o piatră rară a gîndirii ?
Că sufletul şi chipul tău iubit
Sînt ca-ntr-un vas de aur un vin nepreţuit ?
Şi nu-nţeleg cum într-un sat
Atîta-nţelepciune-ai adunat.

DIANA
O, mîndre Medici, dacă îmi placi
Tu mintea cu fiinţa ţi-o împaci,
Ca un inel de aur care-nchide

Un diamant cu adîncimi limpide.

LAURA
Acum, de sînteţi înţeleşi,
Priviţi cum arborii cei deşi
Aruncă umbre, luminaţi de zori,
Se vede-ntreg covorul larg, de flori,
În care ca-ntr-o apă neclintită
Lumina se răsfrînge înmiită.

FABIO
Nenumărate-a' păsărilor neamuri,
Ascunse printre-nmugurite ramuri,
În triluri mii salută zorii.
Au nu vi-i teamă că acum
Pot să vă vadă iarăşi peţitorii ?

ALEXANDRU
Tu nu cunoşti, prietene, iubirea !
Căci pînă inima dorită nu o ai
N-auzi, nu vezi nimica, nicăirea !

DIANA
Nici să vorbim cu-nţelepciune
N-o să putem mereu, oricît doreşti.
Unde-i iubire, şi invidii sînt,
Că se ridică pînă-n slăvi cereşti
Şi intră pînă-n funduri de pămînt.

ALEXANDRU
Îndemînarea singură-ar putea
Vreun mijloc să găsească, să ne scape
De pizma-nveninată, rea,
S-o-nşele, să ne-aducă de ţelul nostru-aproape.
O, spune-mi, ce-aş putea să fac anume ?

LAURA
Fugi, repede, că vine lume !

ALEXANDRU
Atîta de devreme ?

FABIO
O, ispită !

LAURA
Ce oarbă e iubirea-mpărtăşită !

DIANA
De fericire, n-am zărit
Că soarele ne-a si privit.

ALEXANDRU
Eu, nevăzînd pe boltă stele,
Credeam că-n ochii tăi lucesc şi ele.
Adio, doamna mea !
Alexandru şi Fabio fug.
Intră Teodora şi Fenisa şi,
la început, discută amîndouă.

SCENA A II-A
Diana, Laura, Teodora, Fenisa.
TEODORA
(către Fenisa)
Erau bărbaţi ?

FENISA
(către Teodora)
Păi nu-i vedeţi grăbindu-se-n neştire
De noi, din dulcea şoaptă, speriaţi ?

TEODORA
Aud o cheie-n poarta de ieşire.

FENISA
Ce goană ! Ne-a lăsat doar în priviri
Mantia-i aurită, izgonitul,
Ca mărturie că din zeci de inşi
E unul care e iubitul.

TEODORA
Şi dacă, totuşi, nu-i străin de casă,
Iubitul tainic ce-l văzuşi şi tu?
Eu bănuiesc, şi-ţi spun, că sînt geloasă,
Pe Julio că-i face curte.

FENISA

Nu !
Ea are doar obraz frumos, şi-atît !
Dar mintea ei se-nţepeneşte,
Şi-amorul ei ar fi schilod şi-urît.

TEODORA
O, asta nu mă linişteşte !
Dacă natura nu ţi-a dăruit
Nici frumuseţe, nici înţelepciune,
Fiind bogat, pe loc le-ai dobîndit.
Pe Julio al meu, orice mi-ai spune,
Îl văd cum gîndul de mărire-l duce.
Nădejdea iar în calea lui se-aţine,
Din nou se vede în Urbino duce.

FENISA
Cît n-am văzut nimic, tăcem, mai bine.

TEODORA
Frumoasa mea Diana, în grădină
E-o dimineaţă de iubire plină.
Mantia, vălul ce-l ridici,
Îmi spun c-ai stat întreaga noapte-aici.
Şi am văzut pierind în dimineaţă
O mantă aurie prin verdeaţă.
Ai stat de vorbă, oare, c-un bărbat ?
Cum ? Sfatul meu cel bun l-ai şi uitat ?

DIANA
O, doamnă, sînt o proastă din popor,
Şi înţeleg cam greu, şi uit uşor.

TEODORA
Nu vezi că-n felu-acesta — cum să-ţi
spun —
Jigneşti nobleţea sîngelui străbun ?

DIANA
Mi-ai spus să am de toţi bărbaţii frică.
Dar decalogul îl cunosc de mică
Şi-l cred mai bun ca orice sfaturi bune.
„Tu să-ţi iubeşti aproapele — ne spune —
întocmai ca pe tine însuţi." Nu?
Deci sfatul ce-l dăduseşi tu
Era greşit, nechibzuit prea-bine.

TEODORA
De vrei aşa, iubeşte-mă pe mine.

DIANA
Nu ştii prea-bine legea sfîntă ce e :
„Aproapele"-i bărbat, şi nu femeie.
Eu, Teodora, chiar acum te rog
Să nu mai calci pe sfîntul decalog.

TEODORA
Eu nu doresc, cu sfaturile mele,
Decît ca vreun bărbat să nu ne-nşele.

DIANA
Să nu te temi.

TEODORA
Ei ştiu, şireţi, s-aştepte
Şi-nşală chiar femeile-nţelepte :
Dar dumneata...

DIANA
De mult ce-s înşelate
Femeile din lumea asta toate,
Tot ei, deştepţii de bărbaţi,
Pînă la urmă-s înşelaţi.

FENISA
Cuvîntul ăsta nu prea-i nerozie !

DIANA
Dar, Doamne sfinte, spune-ţi-mi şi mie
De ce îi tot bîrfiţi atît de greu ?
Nu-s ei cei ce ne apără mereu ?
De cînd deschidem ochii-n lumea asta,
Nu taţii duc povara şi năpasta,
Şi greul muncii nu îl duce tata ?

FENISA
Alteţă, Curtea este-aproape gata...

DIANA
Podoabe, rochii, jocuri, voaluri fine,
Pentru femei le-alegem, pentru cine ?

Şi-apoi, deşi din nou vă supăraţi,
Nu pentru noi în luptă-atîţi bărbaţi
Cu zîmbetul pe buze au murit ?
Cel ce iubeşte-i drept a fi iubit !
Cel ce cu spada şi-ocroteşte soarta,
Şi pentru noi îşi pune-oricînd şi viaţa,
Ca să ne dea-ngrijirea, casa, hrana...

TEODORA
Să ştii că sînt atîţi bărbaţi, Diana,
Ce ne iubesc atîta cît durează
A frumuseţii noastre rază,
Şi ne ucid cu gelozia lor !
Ei cred că viaţa este-un drept al lor
Iar noi în casă stăm, ca-n închisoare.

DIANA
Tot ce condamni îţi place foarte tare.
Hai, Laura, veşmîntul de mi-l schimbă.

LAURA
(către Diana)
Ai spus cam mult...

DIANA
(către Laura)
Mă cam mînca pe limbă.
N-am mai putut să-mi ţin în taină gîndul.
E slobod, i-a venit o clipă rîndul.
Diana si Laura pleacă.

SCENA A III-A
Teodora, Fenisa.
TEODORA
(către Fenisa)
În numai patru zile, cum se poate
Diana să gîndească-aceste toate ?

FENISA
(către *Teodora)*
Obîrşia-i înaltă, am credinţa
Că-i va învinge şi nesăbuinţa.
Teodora şi Fenisa ies. Intră Julio.

SCENA A IV-A
O *sală în palat. Intră Julio.*
JULIO
(sieşi)
O, gîndurilor, faceţi loc
Acestui gînd ce astăzi vine.
Şi cumpăniţi, o dat' cu mine,
Ca într-o cumpănă de foc,
Ce este rău şi ce e bine.
Şi dacă v-am întors acum
Din vechiul şi ştiutul drum,
Vă cer, îndatorat, iertare,
Căci mintea cea neiertătoare
Alege rău de bine-acum.
Eu ochii pus-am pe Diana
De cînd la Curte a venit.
O, nu-s de fel îndrăgostit
Deşi-i frumoasă chiar, sărmana,
Dar dreptul ei e consfinţit,
Şi eu voi cîştiga prin ea
Tot ce-am pierdut aici, cîndva.
Nădejde nouă-n pieptu-mi, vino
Căci toată străduinţa mea
E-atîta : duce de Urbino !
Intră Teodora.

SCENA A V-A
Julio, Teodora.
TEODORA
Tu, Julio ?

JULIO
O, nu-n zadar
În preajma ta cresc numai flori
Îmbătătoare în culori
Şi-n cale ţi s-aştern în dar.
În triluri de privighetori
Se-nfăşură întreaga vară.

Acum eşti tu, din ram în ram,
Privighetoarea noastră rară,
Şi cîmpul şi văzduhul, iară,
Şi dragostea ne cîntă-n geam.
Şi fericit de ce n-aş fi
În ziua asta fericită ?

TEODORA
La fel în juru-mi aş privi,
O, dacă-aş fi şi eu iubită !
Venisem să mă plimb pe-aci
Şi-am întîlnit-o pe Diana,
Rîzînd, şi foarte vorbăreaţă.

JULIO
Cuvîntu-i laţu-n care proştii
Arama şi-o cam dau pe faţă.

TEODORA
Să ştii că s-a trezit la viaţă.

JULIO
E ca o marmură în care
Natura-a-nţepenit tipare
Cu-atît de strîmbă-arhitectură,
Că şi Camilo azi înjură
Şi c-a adus-o rău îi pare ;
Şi-ntreg Senatu-i ruşinat
Şi nu-i prea vine la-ndemînă
De-a pune-o astfel de stăpînă
în fruntea unui mîndru stat.

TEODORA
Eu trebuie să plec ; e ora
Cînd trebuie să fiu cu ea.
Te las.
Teodora iese.

SCENA A VI-A
Julio singur.
JULIO
Şi eu te las, Teodora,
Şi am să ţi-o şi spun cîndva.

Dar nu acum ; cînd mintea mea
Vrea pe Diana s-o atragă
Ca planul meu să iasă bine.
Dar cînd mă va iubi pe mine
Înţelepciunea lumii-ntreagă
Va străluci în ea, ştiu bine.
Intră Camilo.

SCENA A VII-A
Julio, Camilo.
CAMILO
Să ştii, mă bucur că eşti singur,
Vreau să vorbim noi înde noi.

JULIO
Prietenia ta, Camilo,
Ştii cît de mult o preţuiesc.

CAMILO
Şi dacă între noi Teodora,
Cît arn dorit-o amîndoi,
Lăsat-a umbră de discordii,
Să nu lăsăm ca-n nOi trecutul
Să-nvie iar ne chibzuinţă,
Doar sîntem neamuri, şi prieteni ;
Şi dragostea pentru Teodora
E azi pierdută în uitare.
Vorbit-am, tocmai, cu Diana
Şi-mi pare c-am văzut la dînsa
O judecată, nu-nţeleaptă,
Dar judecată sănătoasă.
Era cu sfetnicul alături
Şi întocmea răspuns acelor
Care-au peţit-o pe Teodora
Dînd scris că ei se pun chezaşi
Că statul nostru va-nflori...
Şi-acuma, Julio, te rog
Să mă asculţi cu luare-aminte.

JULIO
Cu luare-aminte ?

CAMILO
Vreau să-ţi spun
Că-n statu-acesta nu se cade
Să vie un stăpîn de-afară,
Străinul, doar, întotdeauna
Aduce după el primejdii.
Mai bine eu să fiu stăpânul.
Da, pentru a domni-n Urbino
Nu iau în seamă mintea proastă
A ţărăncuţei ce-i ducesă.
Eu n-o doresc nici ca să-mi scrie,
Nici sfaturi nu aştept să-mi dea,
De la femei nici nu iau sfaturi.
Dar tu, iubind-o pe Teodora, —
Şi-ndrăgostitu-ntotdeauna
Să-şi împlinească vrea iubirea —
Dă-mi ajutor în aste planuri.
Tu dragostea i-o ceri Teodorei,
Căci o iubeşti adînc, din suflet,
Iar gîndul meu e unul singur :
Să fiu stăpînul în Urbino.
De-mi dai acuma ajutorul
Şi iau în mîna mea puterea,
Tot ce va fi al meu, averea,
Va fi şi-al tău, prieteneşte.

JULIO
Îmi pare foarte rău, Camilo!
În multa-ţi generozitate
Tu crezi că ar putea iubirea
(Cu-atît mai mult că-i prefăcută)
Să-nfrîngă-acea dorinţă-aprinsă
De-a fi stăpînul în Urbino.
Cînd o iubeam pe Teodora
Eram mişcat numai de gîndul
Că ea va moşteni ducatul.
Dar cînd aflai că e Diana,
O, spune-mi, cine-ar fi nebun
Să-şi mute gîndu-n altă parte,
Să zvîrle-n pulbere nădejdea
Pe care o nutresc mereu
Şi-o urmăresc cu neclintire ?
Şi cine s-ar lăsa vrăjit
De cea mai mare frumuseţe
Ce-ar fi creat-o-aici natura,

De cea mai rară-nţelepciune,
De trupul cel mai orbitor
(Aceste însuşiri vînate
De cei cu mintea rătăcită !)
Încît să piardă un ducat,
În schimbul unor biruinţe
Ce-au fost, de cînd le ştiu, fantasme,
Sau chiar păcate neiertate.
Sînt toate stele căzătoare,
Plăceri prea scurte, care-aduc
Căinţa binemeritată
Şi socoteala ne'ndurată.
Da., pentru a-ţi ajunge ţelul
Prietenii poţi a ţi-i pierde,
Şi-ar fi curată nebunie
Prietenia cu de-a sila.
Iubirea mea pentru Teodora
A fost o rece socoteală :
Cînd şi-a schimbat norocul faţa,
Iubirea s-a schimbat şi ea.
Îmi place mult mai mult Diana,
Deşi e proastă, necioplită,
Decît Teodora cea-nţeleaptă.
Un filozof a spus odată
Despre femeia măritată
Că-i pacoste nelecuită
Cînd, prea fudulă de-a ei minte,
Îşi joacă soţul ca pe sfoară.
Atît îi trebuie femeii :
Să nască prunci şi să-i hrănească.
Diana e-ndestul frumoasă,
Va şti să crească pruncii mei.

CAMILO
De la prieteni, n-am visat
S-aud aşa neobrăzare.
Răspunsul însă ţi-a trădat
Prietenia-nşelătoare.
Dar ce-ar putea să aibă sfînt
Un om cu gînduri tăinuite
Şi care calcă-un jurământ
Făcut unei femei iubite ?
Dar planul tău e-un zbor de fum !
Teodora-ndată o să-l ştie,
Căci îi voi spune chiar acum

(Tu meriţi orice josnicie,
Jignirea ta prea m-a durut!)
Şi pe-amîndouă-ai să le pierzi
Cum şi pe mine m-ai pierdut.

JULIO
Despre răbdarea mea ce crezi ?
Eu trebui' să te-ascult cuminte ?

CAMILO
Cu sabia vreau să-ţi vorbesc,
.....[12]
Nu mai avem şi-alte cuvinte.
Camilo trage spada.

JULIO
(scoţînd sabia)
Atunci, mi-e de ajuns răbdarea,
Mai am doar viaţa să-ţi ridic.

CAMILO
Cel care-şi apără onoarea
Nu ţine seama de nimic.
Intră Diana, Teodora.
Fabio şi Marcelo, secretarul Dianei.

SCENA A VIII-A
Aceiaşi, Diana, Teodora, Fabio, Marcelo.
TEODORA
(vorbind cu Diana)
Acum se vede că poţi bine
Ca să conduci întregul stat.

DIANA
Hei ! Ce-i cu voi ?
Ce naiba faceţi ?

MARCELO
Alteţă, nu-i vedeţi ? Se bat !

---

[12]Text lacunar.

DIANA
Marcelo, asta nu se cade ?

MARCELO
Cînd domnii au ceva-ntre ei,
Pe cîmp se-ncrucişează spade,
Şi nu aici în parc, pe-alei.

DIANA
Şi ce să fac, Teodora, spune ?

TEODORA
Să-i arestaţi.

DIANA
Dar or să vrea ?

TEODORA
La ordin vi se vor supune.

DIANA
Să le ordon, adică ?

TEODORA
Da.

DIANA
De săbii, spade, eu mă sperii.
Marcelo, fă-le o scrisoare
Şi să m-asculte cavalerii,
Şi să se ducă la-nchisoare.

FABIO
Ideea-i bună !

MARCELO
Care e Pricina pentru bătălie ?

CAMILO
Ducesa noastră.

MARCELO
Şi de ce ?

CAMILO

Noi amîndoi o vrem soţie.
Cuvinte ne-am zvârlit, semeţe,
Şi cearta s-a iscat deodată
Pe mina nobilei alteţe...

DIANA
O, nu, căci eu sînt măritată !

TEODORA
Cu cine ?

DIANA
Păi, cu dumneata !
Cum nu pot să iubesc bărbaţii,
Vei fi de-acum soţia mea.

TEODORA
Mai bine, haide, împăcaţi-i!
Să fie-amici, ca pînă-acuma.

DIANA
Şi te măriţi cu ei, apoi ?

TEODORA
S-au întrecut prea mult cu gluma,
Să uite totul, amîndoi.

DIANA
Ei doi să se căsătorească,
Cum sîntem eu şi Teodora.
Vreau actele să se-ntocmească
Şi voi să spuneţi tuturora .
Că eu cu ea m-am măritat !
(Aparte, către Laura.)
Problema mi se pare clară :
Vor toţi s-ajungă, ne-apărat,
Stăpîni pe-această biată ţară.
Intră Alexandru părînd că vine din călătorie.

SCENA A IX-A
Aceiaşi, Alexandru.
ALEXANDRU
Dac-am intrat, din întîmplare,

La dumneavoastră, nepoftit,
Eu respectuos vă cer iertare,
Dar soarta rea m-a prigonit.

DIANA
Ce-i asta, Fabio ?

FABIO
Eu, doamnă,
Să mor dacă-nţeleg ceva !

DIANA
(către Alexandru)
Şi toate astea ce înseamnă?

ALEXANDRU
Pot şti cine-i alteţa-sa ?

DIANA
Sînt eu, dar cine eşti, şi spune,
Fără prea mult ocol ce vrei,
De vii aşa, pe nepoftite,
Aici, printre curtenii mei ?
De ce-ai venit cu pinteni, oare ?
Sau, apune-mi, poate eşti francez ?
Doar ei au pinteni la picioare
Pe cîmp, şi-n casă, cînd îi vezi.
Sînt cavaleri de viţă-aleasă,
Cei mai vestiţi dintre bărbaţi,
De parcă sînt cocoşi de rasă,
Cocoşi fuduli şi-mpintenaţi.

ALEXANDRU
Primejdia a fost prea mare,
La poartă-afară mi-am lăsat
Chiar calul mort.

DIANA
Ce rău îmi pare !
Să-l fi adus lîngă palat,
Aici ar fi murit mai bine,
Nu zău, de ce nu l-ai adus ?

JULIO
(către Alexandru)

Ascultă-mă, te rog, pe mine :
De ce-ai venit ? Şi ce-ai de spus ?
Slăvită doamnă azi glumeşte.
De-o boală cruntă-a suferit,
Şi rîde-acum, copilăreşte.

DIANA
O, nu-i aşa ! El a venit
Să-ani deie numai ziuă-bună !
Şi-mi place asta, negreşit.
Iar boala este o minciună.
(Către Fabio.)
Să vie-aici ! Ce îndrăzneală !
Se cam încurcă toată treaba.

FABIO
De n-o ieşi la socoteală,
Zău, vremea mi-am pierdut degeaba!

ALEXANDRU
O, splendidă Diana,
Întruchipare-a celei
Ce-n trei slăvite chipuri
De toţi e adorată :
În ceru-albastru luna [13],
Jos, pe pămînt, Diana,
Şi-a beznelor regină,
Mărita Proserpină ;
Tu eşti, slăvită doamnă,
A codrilor Diană,
Şi lună eşti în ţara
Ce-o stăpîneşti, ducesă,
Şi chiar înveşmîntată
În văluri de mătasă,
Tu eşti şi Proserpină
Strălumînînd în beznă.
Se pleacă-n faţa ta
Octavio Farnesio [14]
Ce-i frate bun cu prinţul

---

[13] *Luna* : în mitologia greacă, Artemis (identificată mai tirziu cu Diana romană) era pe rînd o zeitate lunară şi zeiţă a pădurilor, a vînătorii. Mai tîrziu, acestor atribute li s-au adăugat altele împrumutate de la zeităţi orientale adoptate : printre altele, prin contrast, şi ipostaza de zeiţă a beznei, a infernului — Proserpină.

[14] *Octavio Farnesio :* numele hispanizat al lui Octavio Farnese (1520— 1586), duce de Parma, dintr-o celebră familie princiară italiană care a dat, între 1545 şi 1731, suverani ducatului de Parma. În 1547, în urma asasinării tatălui său, Pietro, Octavio Farnese a ocupat tronul Parmei, dar Plasencia nu şi-a putut-o recîştiga decît mai tîrziu. Aici, Alexandru îşi atribuie, pentru nevoile cauzei, numele acesta celebru.

De Parma şi Plasencia.
Iubirea, ce domneşte
Tirană peste inimi,
Şi, mai ales, în Maiul
Cu lunca înverzită,
Cînd zburdă tinereţea
Uitînd orice povară,
În mîngîieri de soare —
Iubirea, spun, ce-şi scaldă
Săgeata-n ochii negri
Ai unei preafrumoase,
Pe-ai mei i-a-nlăcrimat ;
Căci, despărţit de dînsa,
Eu port mereu în suflet
A dorului povară.
Nu fac asemănare
Cu ochii voştri, doamnă ;
Dar cînd iubirea-ar pierde
Săgeţile vrăjite,
Ca ochii ei cei negri
N-ar fi săgeţi mai bune.
Doi ani plătit-am birul
Iubirii fără seamăn ;
Dar nefiind asemeni
În nume şi-obîrşie,
Nădejdea mea cea mare
De-a fi a mea soţie
S-a spulberat, cu visul
Cel mare-al fericirii.
Şi-aveam numai, arare,
Prin gratii furişată,
Vreo vorbă mîngîioasă,
Sau cîte-o dezmierdare.
Ca fluturele care
Aripile nu-şi arde,
Dădeam numai tîrcoale
Luminii orbitoare.
Părinţii socotit-au
Ca s-o mărite silnic,
Şi-a trebuit, o, ceruri,
Să fie-ascultătoare.
Eu, ce-o iubeam nebun
Şi îmi pierdeam iubirea —
Nu viaţa mi-am pierdut-o,
Ci mi-am pierdut răbdarea ;
Văzîndu-mă iubita

Atît de hotărît
Să-i nimicesc bărbatul,
Mi-a stîmpărat avîntul
Spunîndu-mi multe vorbe
Ce, vai, se-adeveriră,
Mi-a potolit oftatul
Şi plînsul mi-a oprit.
Abia trecuse, însă,
Cea mai amară nuntă,
Şi dup-o săptămînă
Ea vruse să mă vadă,
Era o noapte-adîncă,
Cu ploaie ca de zgură,
Încît părea făcută
Anume pentru taine.
Mi-am agăţat în parcu-i
O scară de frînghie,
Şi-nnebunit de doruri
M-am căţărat la geam.
Dormea buştean bărbatul,
Iar ea veghea, iubita.
A coborît, tiptil,
Lăsîndu-l sforăind.
Cînd i-am văzut fiinţa
Pe alba cărăruie
Ce-şi şerpuia-n grădină
Panglica de nisip,
Picioarele-ocrotite
De mici pantofi de pluş,
Cu paşi uşori ca vîntul,
Păreau tăiate-n perle.
Şi oricine iubeşte
Prea-bine va-nţelege
Tot dorul meu de-atuncea,
Cînd ea mi-era aproape.
Cămaşa ei subţire
Cu broderii flamande
Punea două mari pete
De-albeaţă pe icoană,
Din largile ei mîneci
Lăsîndu-mă să văd
Cerate braţe albe —
Şi după portul nostru,
Se desfăcea la piept
Lăsînd să iasă-afară
Doi sîni mai albi ca crinul.

Atunci, pe soţ din somnu-i
Onoarea îl trezeşte :
Oricine vrea s-o aibă
Nu trebuie să doarmă !
A pipăit alături
De el, în aşternuturi ;
Răceala l-înfierbîntă,
Căldura îl îngheaţă ;
Cel ce-şi iubeşte ţara
Să ştie că şi-acolo
Nevasta nu-i ferită.
El sare-atunci din patu-i,
Şi-şi ia, în apărarea
Onoarei, vieţii sale,
Şi pavăza şi spada.
Ghiceşte-nşelăciunea
Şi către noi aleargă,
Căci ştiţi că-ntotdeauna
Aleargă nenorocul.
Se ia cu mine-n spadă,
Dar furia cea oarbă
N-a îndrumat nicicînd
La bine-ndemînarea.
Şi cum nicicînd insulta
Nu ştie să se lupte,
El tot dădea cu spada
În gol şi-n întuneric.
Şi-nfuriat la culme,
Mi s-a zvîrlit în spadă
Stropind cu sînge proaspăt
Aleea din grădină.
Mi-am dus iubita-n braţe,
Pe jumătate moartă,
Şi într-o mănăstire
În grabă am ascuns-o.
Dar cînd şi-nalţă zorii
Încinsă frunte-n ceruri,
Să plîngă nenorocul
Tronînd peste pămînt,
Vreo zece-ostaşi degrabă
Mi-au şi venit acasă ;
Şi frate-meu, el însuşi,
M-a condamnat prea aspru,
Ca propriul său sînge
Să dea o pildă vie,
Dreptatea să-ntărească

În măreţia-i aspră.
Se-apropia osînda,
Cînd vine-o fetişcană,
Chiar fată de primar,
Şi-mi dă fără vreo vorbă
A închisorii cheie,
Şi cea de la cătuşe.
Şi-apoi fugii, călare,
O, calul meu, sărmanul,
De rămînea în viaţă
Era un Ducipal[15] !
Şi azi, în faţa voastră,
M-aduse soarta-mi crudă ;
Fiți îngerul meu, doamnă,
Mă dezlegaţi de soartă.
V-am spus povestea toată,
O, daţi-mi ocrotire !
Va fi mîndria voastră
De-a-mi alina durerea !

DIANA
Te crezi deştept, şi-ţi şade bine,
Deşi nu prea te-ai dovedit !
Înşelător făr' de ruşine !
Deci şi iubita ţi-ai minţit ?
Curvar şi lacom de femeie,
Şi cît de bine zugrăvea
Cămaşa victimei, pe-aleie !
Cămaşă, de-altfel, nici n-avea...
Halal privelişte, băiete !
Deci ai văzut cămaşa, hai ?
Acelei prea-frumoase fete ?
Ce semn mai bun că nu minţeai ?
Zi, de-ăştia-mi eşti ? Să piei de-aicea !
E mult mai bine c-am aflat !
Ai vrea cu ducele de Parma
Să ne certăm pentr-un stricat ?
Umblai după femei frumoase
La miezul nopţii-n parc, hai-hui ?

TEODORA
Diana, cred că eşti nedreaptă,
Gîndeşte la durerea lui.

---

[15] *Ducipal* : deformare populară a numelui Bucefal, numele calului lui Alexandru cel Mare.

FABIO
El, doamnă, cere apărare...

DIANA
Îl iei şi tu sub scutul tău ?
N-ai auzit de ce-i în stare ?
Şi dacă a făcut mai rău ?

FABIO
(lui Alexandru)
Ai încurcat-o, pare-mi-se...

ALEXANDRU
Am vrut s-o văd!

DIANA
Ce puşlama !
Să piei de-aici, viclean Ulise !
Nu-mi pasă de povestea ta !

FABIO
(către Diana)
Alteţă, crede-mă ce spun,
Povestea e-o minciună-n lege !

DIANA
Mă rog, te cred ! Dar am să pun
Să-i tragă-o mie de ciomege.
Camilo, haide-acum cu mine,
Şi Julio...

JULIO
V-aţi mîniat !

DIANA
Ce-ai vrea ? Să-mi pară, oare, bine
Cînd văd asemenea stricat ?
Diana, Camilo, Julio, Marcelo ies.

SCENA A X-A
Alexandru, Fabio, Teodora.
FABIO

Voiam să-ţi spun vreo trei cuvinte,
Dar Teodora ne-asculta.
Ei, ce-ţi mai vine-acum în minte
Să scapi de-o astfel de belea ?

ALEXANDRU
Purtarea ei e-o nebunie,
Şi dragostea n-are temei.
Şi dac-aşa va fi să fie,
Nici tron, nici frumuseţea ei
N-au să mă-ndemne la iubire,
Tu spune-i, Fabio, şi-apoi
Atins prea tare de jignire,
Plec la Florenţa înapoi.
Eu n-am să mă închin la chipu-i,
La nazurile ei mereu.

FABIO
Şi cu ce daruri îţi închipui
C-ai s-o îndupleci, domnul meu ?
Dar să mă duc să văd, mai bine,
De-i supărată, şi s-o-mbun.
Fabio iese.

SCENA A XI-A
Alexandru, ***Teodora.***
TEODORA
Acum, că-s singură cu tine,
Vreau cine sînt şi eu să-ţi spun.

ALEXANDRU
O, doamnă, ştiu de mai-nainte
Şi cer iertare, prea-smerit,
Că de la-ntîile cuvinte
Cu dumneavoastră n-am vorbit.

TEODORA
Te rog de mine să fii sigur,
De tot ce-ai spus, mîhnită sînt,
Şi-ţi stau alături, te asigur,
Ca să te apăr. Pe cuvînt !
Reapare Diana, ascultînd ce-şi spun cei doi,

şi Fabio.
Şi iartă tinerei ducese
Ne'ndemînarea şi prostia.
Mai mult nu ştie.

SCENA A XII-A
Aceiaşi, Diana şi Fabio nevăzuţi de cei doi.
ALEXANDRU
Ce să-mi pese
Dacă-i lipseşte curtenia,
Sau dacă mintea ei gîndeşte
Ca Solomon cel înţelept[16] ?
Dar m-am destăinuit prosteşte,
Şi-asta mă doare, vă spun drept,
Şi n-am să pot uita acestea...

TEODORA
Da, ai dreptate-n tot ce zici.
Pe mine m-a mişcat povestea
Cea tristă ce ne-ai spus-aici.
În mîna ta eu astăzi pui
Averea, casa mea întreagă.

DIANA
(aparte, către Fabio)
Ei, Fabio, acum ce spui ?

FABIO
Doar dracu' să mai înţeleagă !

ALEXANDRU
Bunăvoinţa e prea mare,
Cu ce-aş putea să vă răspund ?

TEODORA
Diana ca moştenitoare
Nu-i sigură, n-am să-ţi ascund.
Şi dacă eu-s biruitoare,
Şi n-ar fi mult pînă atunci,
De-mi dai şi tu ajutorare,
Şi-n lupta asta te arunci,

---

[16] *Solomon cel înţelept* ; rege iudeu (1032—975 i.e.n.), celebru în Orientul, datorită înţelepciunii sale.

Te-oi răsplăti după dreptate :
Avere vei avea, cinstire,
Vor fi ca şi-ale tale toate.

DIANA
(aparte, către Fabio)
E teamă asta, sau iubire ?

FABIO
E teamă doar, că n-o să-i iasă
Tot ce-a visat şi-a plănuit.

DIANA
Fiind femeie, sînt geloasă.
Amorul mi-e primejduit.

ALEXANDRU
Vă rog răgaz o clipă-a-mi da,
Ca gîndu-n tihnă să se toarcă.

FABIO
(aparte, Dianei)
Acuma, din pricina ta,
Vrea la Florenţa să se-ntoarcă.

DIANA
Care Florenţa, eşti neghiob ?
Cu ducele de Parma-i frate !

FABIO
Au fost scorniri, din bob în bob,
Minciuni au fost acelea, toate.

TEODORA
Octavio, te du cu bine !
Ca semn că mă vei răzbuna,
Şi apărîndu-mă pe mine,
Vei apăra dreptatea mea,
Inelu-acesta ia-l în dar,
Şi-ntr-una să gîndeşti că-nseamnă
Că eşti apărătorul meu !

ALEXANDRU
Îmi daţi prea multă cinste, doamnă!
Îl voi lua, ca legămînt

Că voi lupta, şi fără preget,
Ca-n vremuri vechi, cu jurămînt
Eu veşnic l-oi purta pe deget.

DIANA
O vorbă doar de-a mai rostit
(Prea mult mă doare fapta asta)
Eu din sărite mi-am ieşit
Şi nu mai pot s-o fac pe proasta.

FABIO
Mă duc la dînsul.

ALEXANDRU
Fabio, tu ?
Diana unde-i ?

FABIO
(aparte),
Taci, şi lasă...

ALEXANDRU
Să-i spun mai bine totul ?

FABIO
Nu.
Ca o tigroaică-i furioasă.
Mai bine, zău, pe-aicea du-te
Şi-n calea ei nu te-arăta.
Alexandru şi Fabio ies.

SCENA A XIII-A
Teodora, Diana.
TEODORA
Diana, eşti cam abătută...

DIANA
Da, sînt, şi din pricina ta.
Mi-ai dat un sfat oîndva, Teodora,
Atunci cînd am venit aici,
Şi văd că nu-l respecţi de fel.

TEODORA
Eu ? Cum ?

DIANA
Mi-ai spus să-i ocolesc
Pe toţi bărbaţii, căci sînt răi.
Şi tu. eşti cu bărbaţi într-una.
Şi astăzi chiar, de dimineaţă,
Cu mii de pilde-ai căutat
Să mă convingi de faptu-acesta ;
Eu gîndul nu ţi-l înţeleg,
Dar cred că vrei să mă înşeli.
Pot să iubesc bărbaţii, spune-mi ?
De cînd de sfatul tău ascult,
Sînt zile-ntregi de cînd nu fac
Nici după cum mă taie capul,
Şi nici cum inima mă-ndeamnă.
Ce-i dragostea, la urma urmei ?

TEODORA
Iubirea nu-i decît dorinţă.

DIANA
Atîta doar ?

TEODORA
Da, ca să aibă
Nădejdea noastră împlinire.
Iubirea este preschimbarea
A două inimi.

DIANA
Cum?

TEODORA
E-un schimb,
Şi inima, lăsîndu-şi trupul,
În trupul altuia se mută.

DIANA
O, Doamne sfinte !

TEODORA
Ce te miră ?

DIANA
Cum să se mute-n trup străin ?
E cea mai mare născocire
A minţii noastre omeneşti.
Dar, spune-mi, doi îndrăgostiţi
De ce-ar putea să se despartă ?

TEODORA
Din gelozie.

DIANA
Asta ce-i ?

TEODORA
O bănuială, că iubitul
Iubeşte pe altcineva.

DIANA
Şi dacă-aşa-i ?

TEODORA
E o jignire.
Dar gelozia, doar, ea însăşi,
E ca o umbră-n plină noapte
Pe care-un om şi-o face singur,
Cu fiecare-a lui mişcare.
E-o zugrăveală depărtată
Făcîndu-te să crezi că-s munţi
Nişte zgîrieturi mărunte.
Tu n-ai trecut vreodată, iute,
Pe lîngă vreo oglindă-n care
Ţi s-a părut că vezi pe altul ?
Asemeni este gelozia.

DIANA
Şi astea toate-s gelozie ?

TEODORA
Nu ţi-o doresc, ferească Domnul !
Teodora iese.

SCENA A XIV-A

Diana, singură.
DIANA
O, doruri scumpe de iubire,
Au cine v-au trimis la mine
Ca să doresc necunoscutul ?
Lui Fabio i-am spus, în taină,
Un braţ puternic să-mi găsească,
Şi, cînd credeam că l-am găsit,
Văd că minciună este totul,
Trădare şi obrăznicie.
Mă hotărîsem să iubesc
Un cavaler atît de mîndru
Ca Alexandru, şi acuma
Ce rău îmi pare, înşelată.
Şi cine poate să găsească,
Vrînd fericirea, nenorocul ?
Şi cine ar putea să fie
Şi fericit şi plin de jale ?
O, satul meu iubit !
O, dulcea mea cîmpie !
De gelozie-aş vrea să piară cel ce la
Curte m-a adus !
O, lina mea însingurare,
În care ascultam doar zvonul
Pădurilor cu flori şi păsări,
Cu rîuri repezi şi ca gheţuri!
Minciuni şi linguşeli, acolo
Nu întîlneam, nici trădători,
Şi nici dispreţul de aicea
Cînd viaţa mi-e mereu pîndită
De spadă, sau de vreo otravă.
Eu nu ştiam, în sat, acasă,
Ce poate să însemne teama.
Acum, de umbra mea mă tem
Oriunde m-ar conduce paşii.
Acolo, toţi erau cinstiţi.
Aici, deştepţi nevoie-mare,
Şi prin minciună vor s-ajungă
Mai sus decît s-au ridicat.
O, satul meu iubit!
O, dulcea mea cîmpie !
De gelozie-aş vrea să piară cel ce la
Curte m-a adus.
Intră Alexandru şi Fabio.

SCENA A XV-A

Diana, Alexandru, Fabio.

FABIO

Întotdeauna cu codeală
Îndrăgostiţii se împacă.

ALEXANDRU

Jignire, ţîfnă, bănuială,
Plăcere cui poate să-i facă ?
Chiar Fabio îmi spune, doamnă,
(Acum cînd eu, ne'ncrezător,
Văzînd cît de puţin înseamnă
Faţă de tine-al meu amor,
Am vrut să fac o cale-ntoarsă,
Să nu ne mai vedem de fel)
Mi-a spus să nu mă-ntorc acasă.

DIANA

Da, Fabio e plin de zel.
De l-aş vedea în ştreang îndată
Aici, de zidul părintesc,
Mi-ar fi onoarea răzbunată,
Şi-ntreg amorul meu prostesc.

FABIO

Aşa-i, e soarta cea mai bună.
Acesta-i preţul cuvenit
Pentru acel ce din furtună
Ţi-a scos în cale-un port ferit.
Dar dacă gîndurile tale
Sînt numai ţîfne femeieşti,
Cînd mintea o cam ia la vale
La orice bănuieli prosteşti,
O, spune dacă aducîndu-l
Pe Alexandru, te-am minţit.
Aş vrea să-ţi ştiu acuma gîndul.

ALEXANDRU

Diana, crede-mă,-n sfîrşit!
Sînt Medici, e-o născocire
C-aş fi Farnesio, şi nu-s
Nici vinovat de vreo iubire,

Nici urmărit, precum am spus.
Nici n-am ucis, şi nici nu este
Altă femeie-n viaţa mea.
Am spus şi eu doar o poveste.
Erau prea mulţi în preajma ta.

DIANA
De-ai vrut, cu minte înţeleaptă,
Ca să rămîi necunoscut,
De ce n-ai strecurat o şoaptă,
Ca planul tău să-l fi ştiut ?
Cum, n-ai atîta agerime ?

ALEXANDRU
Dar nu puteam să îţi vorbesc.

DIANA
Şi văd că în amănunţime
Cunoşti veşmîntul femeiesc.
Poveste-i doamna în cămaşă ?

ALEXANDRU
Voi spune tot, din fir-a-păr.
Chiar Laura a fost făptaşă.
Era spre zori, într-adevăr,
Cînd m-a lăsat lîngă fereastră
Şi, din grădină, te-am privit.
Era după-ntîlnirea noastră.
Pe tine, doar, te-am zugrăvit.

DIANA
Cu greu te cred. M-ai tulburat
Şi inima-a-nceput să geamă,
Eu tot ce-ai spus am ascultat
Şi, totuşi, totuşi, mi-este teamă.
Căci cel ce spune surîzînd,
De bunăvoie, o minciună,
Nu poţi ca să-l mai crezi nicicînd,
Chiar adevărul de-o să-l spună.

ALEXANDRU
Mai ştii atunci cînd am sosit
Ce planuri ne făcurăm, oare ?
De tot ce-atunci am plănuit
Eu fratelui i-am scris scrisoare,

Şi l-am rugat să-mi dea de zor
Ostaşi de-ncredere, armată,
Ca, stîndu-mi el în ajutor,
Să fii mai bine apărată.
La toate am primit răspuns.

DIANA
Arată-mi.

ALEXANDRU
Ai să vezi de-ndat'
Că el ne-ajută-ndeajuns
Şi tot ce-am spus e-adevărat.
Diana citeşte în timp ce
Alexandru şi Fabio vorbesc.
O, Fabio, vreau să mă crează,
În deznădejdea ei de-acum
Ea are inimă vitează ;
Dar are doar duşmăni, duium,

FABIO
Da, are duşmani cu grămada,
La Curte nu are temei.

ALEXANDRU
Iubirea, Fabio, şi spada
Le pun în apărarea ei.
Intră Julio, Camilo şi Teodora,
rămînînd la început nevăzuţi de ceilalţi.

SCENA A XVI-A
Aceiaşi, Julio, Camilo, Teodora.
JULIO
(aparte)
Tustrei aicea ?
CAMILO
(aparte)
Asta-i bună ! Şi ea citeşte o hîrtie.

TEODORA
(aparte)
Iar eu, văzîndu-i împreună
Mai c-aş muri de gelozie.] [17]

[17] Pasajul între croşete lipseşte. Versurile au fost restabilite conjectural de Hartenbusch, unul dintre bunii editori critici ai teatrului lui Lope.

JULIO
(în şoaptă către Teodora)
Mai liniştită-acum îmi pare.

TEODORA
(în şoaptă către Julio)
De-am auzi ce naiba-şi spun !

DIANA
Sînt lămurită, din scrisoare,
Şi mi-a venit şi gîndul bun.
Cred şi ce-mi spui, şi ce-mi vei
spune,
Ştiu, Alexandre, cine eşti.

ALEXANDRU
Dacă în gîndurile-ţi bune
Tu vitejia-mi socoteşti
Că s-ar putea să se măsoare
Cu tot ce-n sînge-am moştenit,
Îi voi zdrobi pe-aceia care
Atîta timp te-au duşmănit.
De duşmani nici o teamă nu mi-i !

DIANA
Vei fi în veac de veac slăvit,
Ca un cuceritor al.lumii,
Cînd lupta vei fi izbîndit,
Şi dacă fratele, cum scrie,
Va da un ajutor.

ALEXANDRU
El vrea
Prieten credincios să-ţi fie,
Şi grija ta o va purta.

FABIO
Eu cred că de-am putea aduce,
Dar netrezind vreo bănuială,
De la Florenţa, cîţiva oameni,
Chiar ce ne trebuie ar fi.

DIANA
Voi face cum va fi mai bine,
Ca oamenii să-mi stea de pază,

Şi nimenea să nu priceapă.

ALEXANDRU
Cum crezi că poţi să faci aceasta ?

FABIO
Tăceţi ! În dosul unei uşi
Vrînd să ne-audă orice vorbă
Duşmani de moarte ne pîndesc.

JULIO
Ne-a şi văzut vicleanul Fabio.

CAMILO
Acum, că ne-au văzut, să mergem.

TEODORA
O, doamna mea !

DIANA
Tu eşti, Teodora !

TEODORA
Ai o scrisoare ? Ţii un sfat ?

DIANA
Mă simt chemată-atît de aprig
Către războaie şi armate
De cînd citit-am într-o carte
Ce spun bătrînele istorii
Despre femeile viteze,
Încît, pentru-a le semăna,
Am scris turcimii o scrisoare :
Ca-ndată ce o va primi
Să-mi dea-napoi Mormîntul Sfînt.
Ce vezi aici este răspunsul,
Şi-mi spune că nu vrea de loc.
Deci, m-am gîndit să strîng o oaste
Şi peste mări şi ţări să plec
Pînă departe, la Cairo.
Acum, mă sfătuiam cu-Octavio
Ce-mi da un sfat cam prostănac,
Precum să nu mă bat cu Turcul.

JULIO

Tot ce aud acum întrece
Toată prostia ei ştiută.

DIANA
Hai ! Scoateţi iute zece steaguri,
Şi trei sau şase mii de oameni !

ALEXANDRU
Alteţă, deşi fapta asta
E-o faptă sfîntă, şi-au făcut-o
Şi regii Angliei, şi-ai Franţei,
N-aveţi puterea lor, alteţă.

DIANA
Ce gingaşă împotrivire !
Hai, Fabio

FABIO
Şi uncie mergem ?

DIANA
Păi, la Cairo.

FABIO
Nu-i mai bine
Să mergem să mîncăm ?
E timpul.

DIANA
Să merg la masă ? Lăncii, puşti,
Alarmă vreau ! Sunaţi alarma !

JULIO
Teodora, haide după ea,
Şi, vezi, nu face vreo prostie.

FABIO
Ce spui ?

ALEXANDRU
Eu zic că e isteaţă
Această născocire.

FABIO
Numai

Un pas e pîn' la nebunie.

CAMILO
Să-i facem deci pe plac !

JULIO
La arme !
Cu toţi, la arme !

TOŢI
Vrem război !

Sfîrşitul actului al doilea.

ACTUL AL TREILEA

o sală în palat. Intră Alexandru,
cu baston de general, şi Marcelo.

SCENA I
Alexandru, Marcelo.
ALEXANDRU
Venit-au toţi de-acasă ?

MARCELO
Da, oamenii se-adună
Şi-şi aranjează-acum culcuşul.

ALEXANDRU
Vom aduna curînd o oaste bună,
Cu oameni care mai de care.
Echipamentu-i gata ?

MARCELO
E încărcat în care.

ALEXANDRU

Ce veşti sînt din cetate ?

MARCELO
Se spune că-i dovadă de prostie
S-aduni mulţimea asta de armate
Visînd să duci cu turcii bătălie.

ALEXANDRU
Şi cred că sînt turbaţi.
MARCELO
Spun că plătesc degeaba-atîţi soldaţi
Pe care-i strînge-alteţa-sa grămadă
Mormîntul Sfînt mai repede să-l vadă.

ALEXANDRU
Cît timp o apăr, şi mi-a dat poruncă,
Sînt gata de-orice muncă,
Deşi şi mie o prostie-mi pare
Asemeni negîndită încercare.
Pe vremuri, cînd războiul îşi înclina balanţa,
S-au ridicat la luptă şi Anglia,şi Franţa,
Şi Spania răzbunătoare,
Chemînd la luptă multele popoare.

MARCELO
Se spune că mereu pe drumuri vin
Soldaţii din Florenţa grăbind
către Urbino,
Şi oştile-s atît de-apropiate
Că se zăresc de-acolo, din cetate.

ALEXANDRU
Ducesei am să-i spun, să ştie bine.
Dar cine vine-ncoa' ?

MARCELO
Teodora vine.

TEODORA
Te văd, Octavio, în fine !
Viteaz şi mîndru căpitan !
Curtean, erai atît de bine !
Dai eşti mai chipeş ca oştean.
Şi eşti atît de mîndru-aşa
Cînd ştiu că îmi aduci solie,

Încît o viaţă-ntreagă-aş vrea
Să-ţi ţin mereu tovărăşie.
Marcelo, nu fi supărat,
O clipă singuri doar ne lasă.

MARCELO
Credinţa mi-aţi cam ofensat,
Dar n-am să spun nimica, lasă.
Porunca de-a vă părăsi
Am s-o ascult ca pe-o povaţă,
Dar mai bănuitor voi fi
Decît de-aş fi rămas de faţă.
Marcelo iese.

SCENA A II-A
Alexandru, Teodora.
TEODORA
Farnesio, la mine vino !
Şi dac-armatei ce-ai chemat
Pentru-o prostie, la Urbino
I-ai da un ţel adevărat,
Eu ştiu şi cine te aşteaptă
În mînă ţara să ţi-o dea.

ALEXANDRU
Teodora, dacă ar fi dreaptă
Eu vorba ta aş asculta.
Dar oştile-adunînd aici
Dup-a ducesei fantezie,
(Deşi aşa e, precum zici,
Un timp pierdut şi nebunie)
Şi cum — şi faptul îl cunoşti —
Îi sînt dator cu ascultare,
Fiind mai mare peste oşti,
Ce-mi spui să fac ar fi trădare.
E-o nerozie să pornim
Acuma spre Ierusalim,
Însă Diana, ştii ce-a fost,
Mi-a dat aicea adăpost.

TEODORA
Şi dacă eu cîştig domnia ?

ALEXANDRU
Atunci, desigur, doamna mea,
De partea ta va fi armia.
Dar numai de va fi aşa.
Intră Diana.

SCENA A III-A
Aceiaşi, Diana.
DIANA
Cînd vrei de-Octavio să dai
Să-ntrebi Teodora unde umblă,
Iar tu, dacă te plimbi ori stai,
Octavio ţi-e ca o umbră.
Dar cred că el nu e bărbat
Şi-aş spune asta tuturora,
De-ar fi bărbat cu-adevărat,
Tu te-ai feri de el, Teodora.
Înţelepciunea ta-i degeaba,
Doar sfaturi ştii să dai, de-ajuns.
Fugi cam încet, se vede treaba
Că mult prea des te-a şi ajuns.

TEODORA
Cînd sfaturi îţi dădeam, Diana,
Vedeam că nu ştii ce-i iubirea ;
.....[18]
Voiam să-ţi cruţ dezamăgirea.
Acum eşti altfel, mai isteaţă,
Şi nu-ţi mai dau îndemn şi sfat,
Femeia cum să facă faţă
Cînd stă de vorbă c-un bărbat.
Cum ştii ce-s bune şi ce-s rele,
Tu poţi să le vorbeşti de vrei,
Ca să-i iubeşti, sau să te-nşele,
Nu ţine, doar, numai de ei.

DIANA
Îmi dai acuma voie-n pripă
Ca să-ţi ascunzi greşeala ta.

[18] Text lacunar

TEODORA
Cu-Octavio vorbind o clipă,
Nu te-nţeleg, greşesc ceva ?
Eşti tot mereu răutăcioasă
De cînd venit-ai la palat.

DIANA
Acuma ştiu şi eu mai multe
Şi inima ţi-am cercetat.
(Către Alexandru.)
Te rog să-mi ierţi ieşirea asta,
Şi fii aici binevenit.

ALEXANDRU
Cel ce doreşte să-ţi slujească
În viaţă nu-şi va fi dorit
O altă zi de fericire.
Am fost la dumneavoastră-n sat.

DIANA
Şi l-ai văzut ?

ALEXANDRU
Făcui oprire
Cu gîndul de-a fi întrebat
Cum aţi trăit în sat odată,
Şi din pădure a venit
Alcino, bunul vostru tată.
Scrisoarea voastră i-am citit,
Şi 6000 ducaţi dădui :
A plîns bătrînul fericit
Şi-apoi după al vostru sfat
A strîns cinci sute de soldaţi
Din satele învecinate
Şi numele vi l-a vestit
Prin casele de-acolo toate.

TEODORA
Octavio, bine-ai venit!
Aş vrea să fiu mai drăgălaşă
Decît Diana mi-a vorbit.

DIANA
Am spus doar ce mi-ai spus şi mie.

TEODORA
Octavio, noi mai vorbim.
Teodora lese.

SCENA A IV-A
Alexandru, Diana.
ALEXANDRU
Alteţă, sînteţi fără milă.
Tot ce vă vine-n gînd vorbiţi.

DIANA
Aşa.-i, e tare sau fragilă
Voinţa noastră femeiască,
Iar eu nu sînt decît femeie,
Deşi femeie încă nu-s.

ALEXANDRU
Dacă Teodora mi-a vorbit,
Cînd eu mă îndreptam spre tine,
Ce pot să fac ?

DIANA
Să nu-i vorbeşti,
Eu n-am făcut acelaşi lucru
Cu Julio, şi cu Camilo ?
Şi las fără răspuns scrisori
Trimise de atîţia prinţi;
Dar hotărîtă sînt : de-acuma
Nevoie nu mai am de tine,
Şi singură-am să-mi văd de treburi.

ALEXANDRU
Ascultă !

DIANA
Eu ? De ce s-ascult ?

ALEXANDRU
Dar trebui' să m-asculţi.

DIANA
Nu vreau.

ALEXANDRU
Ea mi-a vorbit.

DIANA
De ce-ai răspuns ? !

ALEXANDRU
De ce să tac ?

DIANA
Fiindcă mă supăr.

ALEXANDRU
Şi dacă m-a oprit ?

DIANA
Să fugi.

ALEXANDRU
Să fug?

DIANA
Da, ar fi fost mai bine.

ALEXANDRU
Dar cum să fug ?

DIANA
Cum ? Pe picioare !

ALEXANDRU
Tu eşti nebună !

DIANA
Şi tu prost!

ALEXANDRU
Eşti aspră, rea !

DIANA
Fiindcă iubesc.

ALEXANDRU
Eu, şi mai mult iubesc.

DIANA
Nu cred.

ALEXANDRU
De ce te superi ?

DIANA
Treaba mea !

ALEXANDRU
Curaj e ăsta ?

DIANA
Gelozie.

ALEXANDRU
Mă laşi să pier ?

DIANA
Ce glumă bună !

ALEXANDRU
Mă supăr !

DIANA
Iar eu, mă răzbun.

ALEXANDRU
Voi spune cine sînt.

DIANA
Ai spus-o.

ALEXANDRU
Eu? Cui?

DIANA
Ai spus duşmancei mele.

ALEXANDRU
Cîtă asprime !

DIANA
Asta sînt!
Intră Fabio.

SCENA A V-A
Aceiaşi, Fabio.
FABIO
Vitejilor, vin între voi
Să vă despart.

DIANA
Nu e de glumă.
Acum, să ştii, am terminat-o.

FABIO
A fost, oare, pe-aici Teodora ?

DIANA
Eu sufăr din pricina ei.

FABIO
Na ! Văd că pleacă-acum iubirea
Pe unde intră gelozia.
Ce vă priviţi atît de crîncen ?
De ce, cînd dragostea vă-mpinge
Să vă îmbrăţişaţi pe dată
Voi staţi cu braţele cruciş ?
Aşa-i, e foarte nimerit
Să pierdeţi vremea chiar acuma
Cu gelozii şi nerozie,
Cînd tot Urbino clocoteşte.

ALEXANDRU
Da, Fabio are dreptate.
Dăm înapoi, sau înainte
În hotărîrea voastră, doamnă ?
Poporul e neliniştit
Şi-ntîrziere nu încape.

DIANA
Cînd e-nţeleaptă gelozia ?
Mergi, Fabio, unde ţi-am spus
Şi vino înapoi la vreme,
Ca toţi duşmanii mei să creadă
Că pot să fie liniştiţi

Ştiind că oastea din cetate
Nu are nici un rost, afară
De nerozia mea adîncă.

FABIO
M-am dus, dar mai întîi aş vrea
Să vă-mpăcaţi.

DIANA
Eu l-am iertat
Dar să se ducă de îndată
Să ţină pregătiţi ostaşii.

ALEXANDRU
Prea-bine ştie cerul, doamnă,
Ce credincios îţi sînt pe veci.

FABIO
Şi în curînd vei fi deplin
Pe Teodora răzbunată,
Şi gîndu-ţi vei îndeplini.
Alexandru şi Fabio pleacă.
Apare Julio.

SCENA A VI-A
Julio. Diana.
JULIO
Cît nu văzusem în cetate
Atîtea flamuri de la noi,
Mi-am zis că nu-s adevărate
Acele zvonuri de război.
Urbino-ntreg neliniştit e
Şi oamenii miraţi se-ntreabă
De ce aşa, pe negîndite,
Ai adunat în mare grabă
Această falnică armată,
Şi-ai dat prilejul să se spună,—
Cum lumea e înspăimîntată —
Că toate astea nu-s a bună.
Aud că ostile viteze
Cu turcii-aşteaptă să se bată
Ce-au îndrăznit să defăimeze

Senatul, ţara noastră toată.
Eu pun întreaga mea fiinţă
În slujba voastră, mă socot
Al vostru veşnic în credinţă,
Puteţi să-mi spuneţi mie tot,
Ca unui rob ce vă adoră.

DIANA
Curînd Urbino va vedea
Ce-a spus iubita mea Teodoră
Mereu despre prostia mea.
Acuma turcii vin pe mare,
Şi-s cu armata lor întreagă,
Şi dacă strîng armată, oare,
Senatul crede că-i o şagă ?
Doar eu-s de vină-n toată ţara,
Căci de m-aş fi căsătorit
În Parma, Milan, sau Ferrara,
Era mai simplu, negreşit,
Ca între soţ şi-armata turcă
Să căutaţi cu toţi dreptate,
Şi n-aş mai fi avut de furcă
Purtînd armata prin cetate.

JULIO
O, doamnă, vreau să vă spun drept,
Adeseori, atît de clar
Vorbiţi, adînc şi înţelept
Încît din ce în ce mai rar
Mai credem că din neştiinţă.
Aceste vorbe prea-gîndite,
Prostie lîngă chibzuinţă,
Curaj şi ţeluri împîclite
Alături nu se prea îndeasă.

DIANA
Da, eu le-am cam avut de-a gata
Pe unele le am de-acasă,
Pe celelalte, de la tata.
Intră Teodora şi Camilo.

SCENA A VII-A
Aceiaşi, Teodora, Camilo.
TEODORA
(către Camilo)

Dar cui nu i s-ar face frică
Văzînd în fiecare zi
Atîta oaste în cetate ;
Atîtea arme, tunuri, flamuri,
Atîtea tobe şi trompete,
Şi tunurile pregătite
Pe ziduri, sus, şi la intrări ?

CAMILO
(către Teodora)
Teodora, cine tot mai crede
Că este proastă rău
Diana îşi rîde-ascuns de toate astea.
Dar cine, altceva ştiind,
Şi-nchipuie că poate este
Şi sfatul unei minţi isteţe,
Ce pregăteşte în ascuns
Să pună mîna pe Urbino
Acela crede că-i minciună.

TEODORA
Vin Julio şi cu Diana.

CAMILO
Halal prieteni !

TEODORA
E-o minciună.

JULIO
Ţi-am spus ce cred, atîta, doamnă.

DIANA
Şi ce văd rău în toate astea,
Că strînge-armatele Octavio ?

JULIO
Pe toţi îi miră numai faptul
Că vrei cu turcii să te baţi.

DIANA
Şi vrei să-ţi spun tot adevărul ?

JULIO
Atîta vreau.

DIANA
Dar vei păstra,
O, Julio, această taină ?

JULIO
Te voi sluji cum vrei.

DIANA
Mă tem
Că Teodora te iubeşte.
Ea e duşmana mea.

JULIO
O, nu,
Se uită-acum spre ea Octavio.

DIANA
El către ea, sau ea la el ?

JULIO
Desigur, totu-i interesul
Să-l aibă ea de partea ei.

DIANA
Aş vrea să mă mărit, amice,
I-am spus şi lui Octavio gîndul,
Iar el, iubind-o pe Teodora,
Mi-a dat un sfat : să-mi fii tu soţ.

JULIO
Numai Octavio, desigur,
Doar el, nobleţea-ntruchipată,
Putea să-mi apere nădejdea !
Ce gest, şi ce mărinimie !
Pe veci îi sînt îndatorat.

DIANA
Acuma, Julio, mă lasă,
Căci vrea Camilo să-mi vorbească.
Julio se ***depărtează de Diana.***

CAMILO
Mărită doamnă şi stăpînă,
Tocmai vorbeam cu Teodora

Că-mprejurarea nedorită
Ce te-a- silit să strîngi oştirea
Îşi are-ascunse alte rosturi.
Încrederea dacă ţi-o merit,
Ştiind că soarta a voit
Ca eu să te aduc la Curte,
De ce nu-mi spui ce gînduri ai
Cu oastea asta fără număr
Ce-n fiecare zi mai mult
Pe noi,pe toţi, ne înspăimîntâ.

DIANA
Azi văd că sînt mai înţeleasă,
Dar nu-ndestul să mă-nţelegi.

CAMILO
Mi-e teamă că enigma ta
E-ase meni sfinxului din Teba.

DIANA
Nu-s meşteră-n filozofie.
Sînt singură ; şi sînt femeie,
Şireată nu-s, nici Artemiza,
Şi n-am să pot conduce-o ţară.,
Octavio mi-a spus că-i bine
Pe tine să te-aleg ca soţ.

CAMILO
E bine c-a-nţeles şi el
Voinţa mea nezdruncinată.
Cu ce putere strălucită
Intra-n cetate azi cu oastea !
Nici în război, şi nici în pace,
N-am mai avut un om ca el.
Dar ce-ai răspuns, frumoasă doamnă,
Acestui sfat prea-înţelept ?

DIANA
I-am spus că vreau ca în Urbino
Poporu-ntreg să te primească,
Şi voi vorbi chiar în Senat
De dragostea ce ne uneşte.

CAMILO
De n-ar fi ăştia să ne vadă

Eu, în genunchi...
Stai! Şi tăcere,
De tii într-adevăr la mine.

CAMILO
Îi voi minţi pe amîndoi ;
Iar tu atîta să trăieşti,
Încît să vezi din fiii noştri
O mare, nobilă putere.

JULIO
Camilo, ce ţi-a spus ducesa ?

CAMILO
Puzderie de nerozii
Despre război, călătorie...
Nu-i altceva decît o proastă,
Şi n-avem ce să bănuim.
Intră Laura.

SCENA A VIII-A
Aceiaşi, Laura.
TEODORA
Femeie, proastă, nesimţită !

LAURA
Un sol al turcilor soseşte.
Cu strai persan, din brîu în sus,
Iar de la brîu în jos, un fel
De-mbrăcăminte arăbească,
Şi pentru-a fi un sol de preţ,
Pe la genunchi i-atîrnă greu
Un iatagan lăţit şi scurt,
Cu ciucuri aurii de fir.
Vrea să vă vadă.

DIANA
Să poftească,
Dă-mi, Laura, şi mie,-un scaun.
Laura vrea să iasă.

TEODORA

Stai, Laura.

LAURA
Da, uoamnă.

TEODORA
Ce-i
Ca solul ăsta turc aicea ?

LAURA
Atîta ştiu, că-i sol.

TEODORA
Ce spui ?

LAURA
Mă duc să văd ce e cu el.
Laura iese.

SCENA A IX-A
Diana. Teodora, Julio, Camilo.
JULIO
Diana vrea s-adeverească
Prostia ce i-a năzărit
Cu oastea asta strînsă-n grabă,
Şi-atunci s-a hotărît să-şi facă
Ea singură un sol turcesc.

CAMILO
Soseşte.

DIANA
Sînt cam tulburată.
Suită şi în urma ei Fabio,
îmbrăcat într-un veşmînt caraghios turcesc.
Se întoarce şi Laura.

SCENA A X-A
Aceiaşi, Laura, Fabio, suita.
FABIO
Alah să vă păzească veşnic !

DIANA
Bine-aţi venit, turcia-voastră.

FABIO
Dă-mi tălpile să le sărut.

DIANA
Dar sînt lipite de picioare.

FABIO
Dă-mi mîinile.

DIANA
Dacă le dau
Cu ce mă-mbrac de azi-nainte ?

LAURA
Alteţă, daţi-i şi un scaun.

DIANA
De ce nu s-a gîndit să-l ia
Cu el de-acasă ?

LAURA
Nu se cade !
Vă rog să staţi, domnia-voastră !

JULIO
Nu-i turcul, Fabio, Teodora ?

TEODORA
Da, a venit, la voia ei,
Cu haine-atîta de ciudate,
Încît abia de-l recunosc.

JULIO
Prostia ei e-acum vădită.
Atîta, şi ar fi de-ajuns
S-arate marea-i nerozie,
Cum cred că nici nu are seamăn.

FABIO
(aparte, Dianei)
Pe Alexandru-acum, stăpînă,

Eu l-am lăsat cu pedestraşii,
Şi înarmînd lîngă palat
Ostaşi cu flinte şi cu suliţi,
Iar el în fruntea lor se-nalţă
Pe-un armăsar, ce scoate flăcări
Pe nări, cutremurînd pămîntul
Şi sare atît de sus în aer,
Încît abia încape-n chingi.

DIANA
(cu glas tare)
Vorbeşte, solule, vorbeşte...

FABIO
Voi spune,-alteţă, mai departe :
Sultanul Mahomed cel mare
Ce-mpărăţeşte peste China,
Peste Dalmaţia, Tartaria,
Arabia şi Fontarabia [19],
Stăpîn pe-ntregul Orient
Din Persia pînă-n Galicia[20] ,
Prin Mustafa — acela-s eu —
Ducesă, astăzi te salută.

DIANA
La drept vorbind, sînt cam mirată
Că pe un drum aşa de lung
Nu ţi-ai pierdut atît salut,
Şi mai ales venind în grabă.

FABIO
(aparte, Dianei)
Zău, ăştia toţi au ameţit
Stînd să m-asculte.

DIANA
(aparte, lui Fabio)
Nu vorbi
Vreo vorbă care să trădeze.

FABIO
(aparte Dianei)
O, de l-ai fi văzut, stăpînă,

---

[19] în original *Fuenterrabia,* oraş spaniol al cărui nume apare aici evocat de Arabia.

[20] *Galicia :* e vorba de vechiul ţinut spaniol.

Pe Alexandu-n fruntea oştii,
Ca soarele strălucitor !

DIANA
(cu glas tare)
Vorbeşte, solule, vorbeşte !

FABIO
(cu glas tare)
Trecînd pe la bucătărie
Simţii un miros de slănină
Că îmi lăsase gura apă.

DIANA
Arabii-nfulecă slănină ?

FABIO
Da, şi mai trag şi cîte-o duşcă,
Cînd nu-i observă Mahomed.

DIANA
Slănină beau ?

FABIO
Nu, beau rachiu.

DIANA
Vorbeşte, soliile, vorbeşte !

FABIO
Ieşea sultanul din moschee
Cînd a primit scrisoarea ta,
Era de faţă şi Jarifa,
Scriai acolo c-ai de gînd
Să iei prin luptă Palestina,
Sfinţita ţară-a legii tale,
Şi îi spuneai că strîngi armată
Şi-ai scris pe flamurile tale
Un C şi-un T, care înseamnă
Că vrei război contra Turciei.
Scriai că vei sfarmă şi Meca,
Unde atîrnă afumată
O pulpă-a marelui profet.
Scriai să-ţi dea tribut pe an
O sută de femei maure :

Cincizeci să fie-nveşmîntate
Cu-atlaz şi stofe persiene,
Cincizeci purtînd numai cămaşă.
Şi şase elefanţi albaştri,
Şi zece mînji mai gălbiori :
Întîii încărcaţi cu ambră,
Cu pînză ceilalţi, şi postavuri.
I-ai scris că altfel, de-azi încolo
Rupi orice pace, şi-i declari
Război, şi-ai dat ca mărturie
Mănuşa ta din fir de fier.
(Aparte.)
Ştii, la plecare, Alexandru
Mi-a spus atîta : c-ar dori,
Cînd toată oastea va fi strînsă,
Să vină-aici.

DIANA
(aparte, lui Fabio)
E viaţa mea.
(Tare.)
Vorbeşte, solule, vorbeşte.

FABIO
Sultanul, ascultînd scrisoarea,
L-a supărat obrăznicia,
S-a tras puternic de mustăţi,
Şi-atît de rău s-a mîniat
încît, umflîndu-se prea tare,
Şireturile i-au plesnit
De la pantofii lui de pînză.
Şi-apoi mi-a poruncit acestea
Să plec fără întîrziere,
Şi unde nu sînt cai de poştă
Să-nchiriez cîte-un catîr,
Ca ajungînd aici, la tine,
Alteță, să nu-ți spun nimic.
Porunca eu am ascultat-o
Şi-acum mă-ntorc în Anatolia[21] ,
În Caramania şi Bruxelles,

Sicilia, Sierra Morena,
Acolo, supărat, sultanul
Vrea să-i aduc un butoiaş,

[21] Fabio amestecă la-ntîmplare nume de localităţi, ţinuturi, munţi din Asia şi Europa, prezente în versuri, numai datorită sonorităţii lor „exotice".

Plin cu măsline de Sevilla.
Şi, cum la noi nu se găseşte —
Şi şase coţi cîrnaţi de porc.
Am spus, şi cerul te-aibe-n pază,
Te-nduplece ca să-mi dai voie
Să fac şi eu negoţ pe-aici,
Cu potîrnichi şi nişte iepuri,
Cîrnaţi de porc şi vin gustos,
Să mă întorc bogat acasă ;
Iar ţie, dacă vrei, ţi-oi vinde
Numai cu jumătate preţ.
Fabio iese cu suita. O dată cu ei si Laura.
Intră Marcela.

SCENA A XI-A
Diana, Teodora, Julio, Camilo, Marcelo.
DIANA
Marcelo !

MARCELO
Doamnă !

DIANA
Spune-mi : oare
Ar fi cam necuviincios
Să pun s-omoare solul ăsta ?
Ai auzit, doar, ce mi-a spus.
Sau să îi dau cîteva daruri
Să aibă pentru drum ?

MARCELO
Eu cred
Că-i drept să umble-oriunde liber.

DIANA
Purta arabul ăsta doliu ?

TEODORA
(aparte, lui Julio)
De-acum n-am nici o bănuială,
Ştiu bine că voi izbîndi.

JULIO
Iar eu, Teodora, pot cu greu

Să-mi stîmpăr rîsul ce mă-neacă.

CAMILO
Bat tobele. Nu-ţi fie teamă :
Aceea care vrea să creadă
Că servitorul ei e turc
De nici un rău nu este-n stare.
Să mergem să vedem cum vine
Octavio cu pedestraşii.

JULIO
El, cel puţin, cunoaşte straşnic
Întreaga artă ostăşească.
Julio, Camilo şi Marcelo pleacă.

SCENA A XII-A
Diana, Teodora.
DIANA
Teodora !

TEODORA
Doamnă !

DIANA
Vreau un sfat:
Ce-ar fi poruncă dac-aş da,
Cum goarnele tot au sunat ?

TEODORA
Şi ce poruncă ?

DIANA
Uite-aşa : Femeile din ţară, toate,
Doar pantalonii scurţi să-i poarte,
De-s fete, sau sînt măritate.

TEODORA
E o idee bună foarte !

DIANA
Am face şi economie
La rochii şi mantii, ce zici ?
Şi-apoi, aşa îmi pare mie,

Dorinţele vor fi mai mici !
Căci tot ce vezi mereu-nainte
E-un lucru mai puţin rîvnit.

TEODORA
O, ce pătrunzătoare minte !
Teodora iese.

SCENA A XIII-A
Diana, singură.
DIANA
Acum, Teodora a ieşit;
Hai, Alexandre, grabnic vino
Cu oastea fluturînd drapele,
Biruitor intră-n Urbino
Dînd capăt aşteptării mele !
Azi, firea-mi poate să renască,
Nestingherită, ca-n trecut.
Hai, vino, mintea mea firească,
La liniştea ce-ai cunoscut !
Apari, firească-nţelepciune,
Din temniţele unde-ai stat,
Şi capăt silniciei pune,
Şi gîndului încătuşat.
Căci la femei, cu prisosinţă
E darul — proaste de-a părea,
Încît, dintr-o obişnuinţă,
Ajunge adevăr sadea...
Şi dacă-i trist din cale-afară
Un ceas măcar să pari un prost,
Cel care-i prost o viaţă-ntreagă
Mai are-n lumea asta rost ?
Căci dacă de-un prieten, unii,
Cînd ştiu că-i prost, îşi cam bat joc,
Au nu se plictisesc nebunii
Cînd sînt cu proştii la un loc ?

SCENA A XIV-A
O *cîmpie. Tabără militară.*
Intră Alexandru şi Fabio.

ALEXANDRU
Abia de pot să înţeleg
Tot ce mi-ai spus ! Auzi idee !

FABIO
Acesta-i adevăru-ntreg !
Ciudată minte de femeie !

ALEXANDRU
Şi ce va spune Curtea toată
Cînd adevăru-l va vedea ?

FABIO
E-o faptă-atîta de ciudată
Că mulţi nu s-or încrede-n ea.
S-ar mai putea vreun om găsi
Să joace-atît de mult pe prostul ?

ALEXANDRU
Tu fapte-asemenea nu ştii,
Dar ele-şi au în lume rostul ;
Eu, altcîndva, de vrei, îţi spun
Poveşti cu zeci de-ncurcături ;
Dar ce exemplu vrei mai bun
Decît în Sfintele scripturi,
Povestea regelui pe care
Într-una Saul[22] l-urmărea,
Şi-ntotdeauna, la strîmtoarea,
Scăpa de sub pedeapsa sa...

FABIO
Ea proastă-a fost cu-nţelepciune,
Pînă să-i vină ajutor.

ALEXANDRU
Pe tine o să se răzbune,
Sau poate c-a uitat uşor...

FABIO
Venise-o dată o femeie
La preot, pentru spovedit,
Spunîndu-i că era cinstită.
El a întrebat-o, mai întîi,
De este fată, sau femeie.

---

[22] *Saul :* unul dintre primii regi evrei (1115—1055 î.e.n.)

Ea, cu privirile sfioase,
I-a spus, roşind, că este fată.
Şi-apoi, spunînd ce-avea pe suflet,
Mărturisi şi nişte fapte
Cam pe alăturea cu drumul.
Şi-i spuse preotul : ,,Păi, bine,
Ţin minte că la început
Mi-ai spus că eşti şi-acuma fată..
Ea a răspuns : „Părinte,-s fată,
Sînt fată-n casă la o doamnă..."

ALEXANDRU
Iar eu pricep din cele spuse
Că, aşteptînd să izbîndească,
Diana a făcut pe proasta,
Şi-ntreaga Curte a crezut-o.

FABIO
Mai bine zi că povestirea
Am scos-o eu, din capul meu,
Dar, iată, vine.
Intră Diana.

SCENA A XV-A
Aceiaşi, Diana.
DIANA
Mulţumesc
Celui-de-sus că am ajuns
Pînă la tine, Alexandre.

ALEXANDRU
Diana, poţi să te încrezi
În singurul tău scut : în mine ;
Mi-aş da de mii de ori viaţa
Decît să-ncapă-n mâini străine
Această ţară ; şi de-o pierzi
Toţi laurii din lumea asta
Tot sînt ai tăi, căci eşti vitează.

DIANA
Deşi venit-am într-ascuns
Spre corbul tău, văzui în cale
Nu arme pentr-un pîlc de oameni,

Cum am crezut că adunat-ai,
Ci armele erau pădure,

ALEXANDRU
Da, doamnă, ai văzut aici
Muniţii, arme şi drapele,
Şi rînduiala unei taberi
Ce doar porunca ta aşteaptă.
Şi-n timp ce tot se-orînduieşte,
Din inimă te rog, Diana,
Ca în dreptatea luptei tale
Eu şi mai mult să mă încred,
Şi cum şi alţii, deopotrivă
Cu mine, au doar o dorinţă,
Te rog să-mi povesteşti de unde
Se trage-nalta-ţi obîrşie.

DIANA
Bătrînul duce-Octavio, o, Medici, vestite,
Cînd fratele în lupta cea cruntă i se stinse, —
Ce-o duse-al Franţei rege cu ostile călite
Conduse de viteazul britan, însă învinse —
Aduse-acasă-un înger cu pletele-aurite,
Cu ochi cum doar în ceruri sînt stelele aprinse,
Hortensia, nepoată, frumoasă-ntre frumoase,
Cum ne'ncetat Delfina, soţia sa-l rugase.

Şi tînăra contesă creştea aci-n palat,
Rîvnită de-o mulţime de principi mari în nume.
Ea însă la nici -unul cîndva nu s-a uitai,
Şi pentru duce, alta nu mai era în lume.
Iar, dup-un timp, ducesa muri, deşi i-au stat
La căpătîi şi vracii şi doctori cu renume.
Şi ducele îşi spuse iubirea cea ascunsă
(Căci dragostea îşi are o cale nepătrunsă).

Mergînd bătrînul duce cu ea la vînătoare, —
Cam înciudat că fata îl respingea într-una,
Şi nu voia nici soaţă să fie, iubitoare,
Şi nici să îi aline în pieptul lui furtuna —
Ajunse-ntr-o pădure cu beznă şi răcoare
Şi ceru-n nouri negri învăluise luna,
Cum Eros[23] pe Didona[24] odată-a-nvăluit,

[23] *Eros :* in mitologia greacă numele zeului iubirii

[24] *Didona :* legendara întemeietoare a Cartaginei, una dintre eroinele *Eneidei* iui Vergilius.

De-a ei privire aspră pe drept cuvînt jignit.

Şi astfel se pornise furtuna-nfricoşată
Ce-apasă-n orice suflet un cui de îngrozire,
Cînd roţi fără de număr colindă bolta toată
Şi se cutremur' stîlpii ce ţin întreaga fire.
Fugiseră jivine în bezna mîniată,
Şi păsările-n stoluri, cătînd o mîntuire,
Ţipîndu-se pe nume, în multele lor neamuri,
Se-adăposteau, fricoase, ciorchini şezînd pe ramuri.

Urlau în ceruri tunuri de fier şi de aramă,
Din piept de nouri negri ţîşneau necontenit
Lungi fulgere-nroşite şi tunete de teamă,
Şi despicau tăria de-aici în răsărit,
Iar flăcări uriaşe învăluiau de-o seamă
Şi rămuriş de arbori, şi ziduri de granit,
Şi turle de biserici cu zid împrejmuite,
Dar de văpaia-ncinsă în ceruri neferite.

O peşteră pe-acolo, sălbatică, pustie,
Era în bezna deasă scobită într-o stîncă,
Din toată-mprejurimea ferită de urgie,
Cu mărăcini la gură, dormea în pace-adîncă,
Se povirnea tavanul, sărată gheţărie,
Sub stîncile ce parcă creşteau şi-acuma încă...
Prin crăpături, băltoace se prelingeau, murdare
Şi broaşte ghiftuite urlau, respingătoare.

Aici mi-a dat viaţă, m-a zămislit, natura.
Cu sila; prea-frumoasa Hortensia fu mamă,
Iar ducele, ştiindu-şi purtării lui măsura,
Şi vrînd vinovăţia s-acopere, de teamă,
Cu jurământ contesei pecetluindu-i gura,
A hotărît ca pruncul să n-afle cum îl cheamă.
El — spada, ca Enea [25] — Didonei, n-a lăsat,
Dar a rămas dispreţul pe-un nume de bărbat.

Cînd m-a născut, sărmana mea mamă a murit,
Lăsîndu-mi nenorocul ca darul cel mai sfînt,
Înmormîntată-n codri de-atuncea am trăit,
Avînd, din prima clipă, şi leagăn, şi mormînt.
Şi am crescut ţărancă, nicicînd nu am ghicit
Că am şi-o altă soartă să-ntîmpin pe pămînt,

[25] *Enea* : prinţul legendar troian, care, după căderea Troiei, a rătăcit pe mări şi a abordat în Italia. În călătoria lui a cunoscut-o pe Didona

Din obîrşia-mi naltă n-avui nici un cîştig,
Şi n-am avut speranţe, ca-n vînturi să le strig.

Şi, totuşi, gînduri nalte în mine-au scăpărat,
Mi-au arătat cărarea prin zilele ceţoase,
Şi, cînd veni Camilo, ce lesne am schimbat
Pădurea în palate, postavul în mătase !
Tu, care-mi aperi viaţa, cu braţul de bărbat,
Liman al deznădejdii şi vieţii-mi furtunoase,
Deşi vei fi în slavă acelaşi din trecut,
Ajută-mă, şi ia-mă-n puternicul tău scut.

ALEXANDRU
Durere fără seamăn ascuns-ai în cuvinte,
Povestea ta ciudată şi-atît de furtunoasă
Vedeam cum îţi răneşte aducerea aminte ;
Dar azi, din suferinţă, dreptatea o să iasă,
Si gloria cu tine va fi de azi-nainte,
Şi va pieri din cale-ţi pricina duşmănoasă :
Vei stăpîni în pace, cu sufletul curat.

DIANA
Iar tu vei fi al celei ce inima ţi-a dat.
Hai, Medici, viteze ! Ridică-ţi mîndra spadă,
Azi împotriva celor ce ţara mi-o sfîşie,
Şi-a celor ce dreptăţii şi-acum i-aduc tăgadă
În îndoieli ţesute cu fir de viclenie ;
Vreau să m-ajuţi în lupta cea grea, cu vitejie,
Ca ochii mei izbînda mai repede s-o vadă.
Un Medici alături de ai, şi-i ceri un sfat,
Înseamnă că în ceruri un medic ţi-ai aflat.

ALEXANDRU
Ce pot să-ţi dau acuma ?
Şi cîte bucurii
Pot să-ţi aduc, alteţă ?

DIANA
Aş vrea să las deoparte
Prostia prefăcută.

ALEXANDRU
De ce mai întîrzii ? Ostaşii din
Florenţa acum nu-s prea departe !
Vestită-n toată ţara şi-ntre femei vei fi !

DIANA
Iar tu vei fi şi Cezar, şi florentinul Marte.

FABIO
(aparte)
Eu nu voi fi nimica ?

DIANA
Nu îţi făgăduiesc,
Pîn nu sfîrşim cu bine şi n-ajung ce' rîvnesc.
Vreau să m-arăt, iubite, eu însămi înarmată,
Ostaşii vreau să-mi simtă în rîndul lor prezenţa,
Pîn' ce ajung- să-mi fie coroana mea redată,
Şi-ajung la noi ostaşii plecaţi de la Florenţa.

ALEXANDRU
Italică Belonă [26] ! Mulţimii te arată
Cu spada în Urbino, dar nu-ţi uita prudenţa ;
Văzîndu-te-narmată, vitează, înţeleaptă,
Să tremure-aceia ce altceva aşteaptă.

DIANA
Hei, Fabio, aduceţi arme !
O spadă, şi-un pieptar de fier !
Intră Marcelo şi slujitori înarmaţi.
Scoţîndu-şi pieptarul şi fusta,
Diana rămîne îmbrăcată într-o bluză bogată
cu fireturi şi un jupon cu faduri.

SCENA A XVI-A
Aceiaşi, Marcelo, slujitori.
MARCELO
Aici sînt armele, stăpînă.
DIANA
Dă-mi grumăjerul, mai întîi.

MARCELO
Mai bine ţi-ar fi stat acuma
Asemenea zeiţei Venus.
Nu ştiu de ce te înarmezi.

---

[26] *Belona*: în mitologia romana, zeiţă a războiului.

FABIO
Dac-ai ieşi în pielea goală,
Pe ochii mei că omenirea
Ar leşina de şapte ori.

DIANA
Hai, strînge grumăjerul bine !

ALEXANDRU
Te văd, şi ochilor nu-mi cred.
De unde-ai învăţat, alteţă,
Printre castani şi jnepi mărunţi,
Printre-ale munţilor asprimi
Cu fagi şi cetini îmbrăcate,
De unde-ai învăţat să-mbraci
Armura, şi-ţi închei pieptarul
Cu catarame şi curele
Bătute-n semne de victorii ?

DIANA
Nu-i greu, cînd ţi-au lăsat părinţii
Deprinderile să le ai ;
E prea de-ajuns să vezi o dată,
Cînd eşti viteaz şi înţelept.
Cînd domnul ţării porunceşte
Vreunui cavaler, la Curte
Crescut, printre podoabe, arme,
Şi haine numa-n fir ţesute ; —
,,Te du la luptă", şi se duce,
Şi ajungînd în bătălie
Se-nfruntă crîncen cu duşmanul,
Că pare-un Hector [27], în urgie,
De unde-a învăţat să lupte ?
E limpede că-nvăţătura
E moştenită din părinţi :
La cei viteji, a doua viaţă.
Din suflet zboru-şi ia avîntul.
Şi împlinirile, din suflet.
Puterea stă în vitejie,
Înţelepciunea, în gîndire.
Curajul vine din nădejde,
Însufleţirea, din dorinţă.
Bravura s-a născut din inimi.

---

[27] *Hector* : unul dintre personajele *Iliadei,* erou troian.

Şi îndrăzneala, din mînie.
Aleasa vorbă, din prudenţă.
Şi îndrăzneala, din dispreţ.
Din fire e bunăvoinţa.
Plăcerile, din stăpînire.
Curajul, numai din dreptate.
Şi liniştea, din gîinduri limpezi.
Credinţa-i numai din iubire,
Mînia-i fiica geloziei.

FABIO
Ce spui de asta, Alexandre ?

ALEXANDRU
Parc-aş fi pus o clipă mîna
Pe-un fir subţire de izvor
Şi-apoi, luînd-o la o parte,
Ţîşneşte furioasă apa
Încît, pentru-a ieşi mai iute,
Pare că apa de sub stîncă
Împinge apa ce ţîşneşte.
La fel frumoasa mea Diana,
Păstrînd atîta timp tăcere,
Dezlănţuie şi mai puternic
Zeiasca ei înţelepciune ;
Încît, cînd rînduieşte-n minte
Tot ce voieşte să ne spună,
Se îmbulzesc năvalnic gînduri
Între vorbire şi gîndire.

DIANA
Vreau o oglindă.

ALEXANDRU
Bine zici :
Priveşte-te, deşi nu cred
Că vei găsi că eşti mai bine
Decît eşti tu într-adevăr.

FABIO
Ce bine spada şi-a încins !
Ce-or spune cei care-au văzut-o
Ieri proastă, iară azi vitează ?

ALEXANDRU

Vor spune că s-a priceput,
Jucînd pe proasta fără minte,
Să-nşele-atîţia înţelepţi.

DIANA
Îmi vine bine ?

FABIO
Minunat!

DIANA
Veniţi cu mine. Port în piept
Un Medici, ca toţi duşmanii
Să tremure de glasul meu.
Alexandru, Diana, Fabio,
Marcelo şi slujitorii ies.

SCENA A XVII-A
O *stradă. Intră Julio si Camilo.*
CAMILO
Eu cred că ziua a venit
Cînd adevărul se va şti-n cetate.

JULIO
Urbino-ntreg va fi uimit
Văzînd prostia cea mai mare-n toate
Şi ce dureri ducesa-i va aduce.

CAMILO
(*aparte)*
El se şi vede în Urbino duce !

JULIO
(aparte)
El se şi crede că-i stăpîn în stat!

CAMILO
(aparte)
Ce prost! Ce-amar s-a înşelat
Săracul Julio, visînd domnia !

JULIO
(aparte)

Camilo-şi dă pe faţă nebunia,
Puţina minte-a lui, sărmana !

CAMILO
(aparte)
Nu bănuieşte ce-a ales Diana !
Octavio făcuta foarte bine
C-a sfătuit-o ca să-mi dea coroana

JULIO
(aparte)
Octavio, cînd s-a gîndit la mine,
Şi-a spus Dianei să m-aleagă soţ,
A, fost mai nobil decît prinţii toţi.

CAMILO
(aparte)
Octavio, tu, inimă curată,
Eu cum să-ţi mulţumesc !?
Cu ce răsplată ?

JULIO
(aparte)
Octavio, pentru-al domniei nimb,
Pentru Diana, ce să-ţi dau în schimb?
Apar Teodora, Laura şi Fenisa cu bice, spade şi pălării cu pene.

SCENA A XVIII-A
Aceiaşi, Teodora, Laura, Fenisa.
FENISA
De-aici putem vedea cum trece-oştirea.

TEODORA
Mă înfioară-al armei zăngănit.

LAURA
E plin de-avînt războiul ! Şi simţirea
Se-nalţă într-al tobei răpăit.

TEODORA
Dorinţa pînă astăzi tăinuită

Pe-Octavio îl vrea, şi-acum o spun !

FENISA
E-o hotărîre bine chibzuită.
(Aparte.)
Ce proastă-i Doamne !
Şi ce gînd nebun !

LAURA
(aparte)
Ea crede că Octavio-i va da,
Cu sprijinul oştirilor, domnia.

TEODORA
Diana unde-şi plimbă nerozia
De nu priveşte mîndra defilare ?
Dar să priceapă nu e ea în stare...
Intră soldaţi cu archebuze, tobe, steaguri.
Alexandru, îmbrăcat ca general,
Diana şi Fabio, călări.

SCENA A XIX-A
Aceiaşi, Alexandru, Diana, Fabio.
JULIO
Octavio e generalul,
Dar cine e flăcăul chipeş,
Ce vine lîngă el, călare ?

CAMILO
Ce mîndru trup !

JULIO
Ce subţirel!
Bat tobele, în timp ce Diana
se urcă pe o estradă.

TEODORA
Fenisa, nu ştiu ce să cred !
La tînărul acela zvelt
Se uită-acum întreg oraşul,
Uimit, şi parcă-ndrăgostit.

DIANA
Supuşii mei, sînt eu, Diana.
Eu sînt stăpînă în Urbino,
Şi-mi iau de astăzi stăpânirea.
Eu sînt ducesa şi, pe drept,
Mi-a fost lăsată moştenire
Coroana care azi mi-o iau :
Nu-s nechemată să domnesc
Şi pot să vă conduc chiar dacă
Cu mult mai mare ne-ar fi ţara.
Aflîndu-mă între primejdii,
Şi ca să-mpiedic uneltirea
Ce-n juru-mi o ţesea Teodora,
Am îmbrăcat în straie simple
Gîndirile-mi pătrunzătoare,
Pînă în clipa cînd sosit-au
Aceste oşti ce le vedeţi,
Căci eu n-aveam de fel oştire.
Deci, ascultaţi, supuşii mei :
Oştirea mea este cuvîntul
Pentru dreptatea mea cea dreaptă.
Aceste tunuri, şanţuri, porţi,
Păzite sînt cu prisosinţă :
Şi-acel ce-ar îndrăzni cumva
Să işte vînt de răzvrătire
Îi vor turna doar plumbi în piept.
Camilo, Julio, Teodora
Vor părăsi de-ndată ţara,
Şi asta pentru totdeauna ;
Aşa cum sînt, le las viaţa.
Şi joc cum şi-au bătut de mine
Eu îndoit le voi plăti ;
Căci astăzi ţara şi-au pierdut-o,
Învinşi şi înecaţi de ură.
Lui Fabio, ce m-a slujit,
I-o dau pe Laura...

FABIO
O iau !

DIANA
Cu şase mii...

FABIO
De galbeni !

DIANA
Da!

FABIO
Hai, Laura, ce spui ?

LAURA
Eu spun
Că sînt a ta.

DIANA
Acest viteaz
E-un Medici. E Alexandru,
Şi nu cum aţi crezut,
Octavio. El este soţul meu iubit
Şi mare duce de Urbino.

ALEXANDRU
Doar inima poate răspunde.

DIANA
Eu, din cununa ce mi-o pun,
Împart cu tine jumătate.

ALEXANDRU
Va fi de diamant şi aur !

TEODORA
Ce groaznic ne-am mai înşelat !

JULIO
Da, proasta ne-a prostit pe noi

FABIO
Astfel, se sfîrşeşte :
„Pentru alţii proastă,
Pentru ea deşteaptă !"
Şi, cum sînteţi cu toţi deştepţi,
Iertaţi dac-am greşit cumva !
S-avem şi noi o mîngîiere :
Poetul, fiindcă-a scris acestea,
Actorii, fiindcă au jucat-o.

Sfîrşitul comediei
Pentru alţii proastă, pentru ea deşteaptă